

«ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΙΧΘΟΥΣ: ΜΑΓΙΣΣΕΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ»

Εικόνα 1

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΝΑ ΡΑΜΠΟΥ

A.M.I2016172

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Εισαγωγή.....	σελίδα 3
1.2 Μεθοδολογία και ερευνητική σκέψη της εργασίας	σελίδα 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Η θέση της γυναίκας κατά τον Μεσαίωνα	σελίδα 7
2.2 Η εξουσία των γυναικών του Μεσαίωνα	σελίδα 8
2.4 Γυναίκες των αγροτικών μεσαιωνικών κοινοτήτων... ..	σελίδα 10
2.3 Τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών στους μεσαιωνικούς χρόνους	σελίδα 10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Η στάση της Εκκλησίας απέναντι στις γυναίκες	σελίδα 11
3.2 Αποτύπωση του γυναικείου προτύπου μέσω της τέχνης	σελίδα 12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα	σελίδα 13
4.2 Μαγεία (εισαγωγικά - ετυμολογικά στοιχεία)	σελίδα 13
4.3 Πρακτικές βασανιστηρίων – Τρόποι εντοπισμού Μαγισσών ...	σελίδα 17
4.4 «Το κυνήγι των μαγισσών»	σελίδα 20
4.5 Οι πιο γνωστές καταδίκες μαγισσών	σελίδα 22
4.6 Ιερά Εξέταση	σελίδα 27
4.7 Σεξουαλικότητα και θηλυκότητα των γυναικών του Μεσαίωνα	σελίδα 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΙΧΘΟΥΣ: ΜΑΓΙΣΣΕΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ», σχετίζεται με την καταγραφή των παραγόντων που επηρέασαν την εξέλιξη της κοινωνική θέση της γυναίκας, η οποία έχει αλλάξει αρκετά μέσα στο πέρασμα των αιώνων. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθεί ο ρόλος της γυναίκας κατά το χρονικό διάστημα του Μεσαίωνα έως τους νεωτέρους χρόνους. Αρχικά, με τον όρο Μεσαίωνα ορίζουμε τη χρονική περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας που έπεται της περιόδου της Αρχαιότητας και εντοπίζουμε την λήξη αυτής της περιόδου με την εμφάνιση της Αναγέννησης. Η θέση της γυναίκας στην διάρκεια του Μεσαίωνα ήταν κατώτερη. Οι γυναίκες ήταν καταπιεσμένες από τους αυταρχικούς και βίαιους συζύγους τους και από το φεουδαρχικό και πατριαρχικό σύστημα των μεσαιωνικών κοινοτήτων. Επιπλέον, ακόμα και η Εκκλησία ήταν εξαιρετικά υποτιμητική απέναντι στο γυναικείο φύλο, η οποία τις θεωρούσε σύμβολα της αμαρτίας και του κακού. Ένας κόσμος ο οποίος κυριαρχείται από άντρες ιππότες και ασκητές-μοναχούς, δεν άφηνε, εύλογα, τα περιθώρια κοινωνικής ανέλιξης των γυναικών, καθώς η εξουσιαστικοί μηχανισμοί τις απέκλειαν από την κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας. Στην πλειονότητά τους οι γυναίκες ήταν υπόδουλες και υποταγμένες στον άρρενα προστάτη τους, ανάλογα με την ηλικία τους και τον ρόλο που είχαν να επιτελέσουν (στην αρχή ήταν υπό στον πατέρα και αργότερα υπό στον σύζυγο). Ωστόσο, μπορούμε να συναντήσουμε και γυναίκες που αποδεικνύουν το αντίθετο, αφού κατάφεραν να διοικήσουν επικράτειες και να κυβερνήσουν υπηκόους. Κατά την περίοδο του Διαφωτισμού και της Αναγέννησης, η γυναικεία φύση εξακολουθούσε να θεωρείται κατώτερη της αντρικής. Η έντονη επίδραση που ασκούσε ο ηθικός κώδικας αξιών της Εκκλησίας συνεχίστηκε με αμείωτο ρυθμό σε όλη τη βυζαντινή περίοδο, παίζοντας κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση του γυναικείου προτύπου και στην ενίσχυση της ιδεολογίας, που οδηγούσε σε διακρίσεις εις βάρος των γυναικών.

Υποσημειώσεις: Υποσημειώσεις: Εικόνα 1, http://nyctophilia.gr/wp-content/uploads/2018/10/Burn_Witch_at_Stake_copy-300x300.jpg

Ζουγανέλης Γεωρ. Ιωάννης, Ιστορία του ελληνισμού τον μεσαίωνα Τόμος Α, Παπαζήσης, Ελλάδα, 2015.

Ν.Ε.ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ, Ιστορία της μεσαιωνικής Δύσης(5^{ος}-11^{ος}αιώνας), εκδόσεις Αλεξάνδρεια (σελ.344-351)

Σχετικά με τον «διωγμό των Μαγισσών» στην Ευρώπη θα μιλήσουμε λεπτομερώς στην παρούσα πτυχιακή εργασία. Τα άτομα που θεωρούνταν «Μάγισσες» (όπως αντίστοιχα υπήρχαν και «Μάγοι») κατηγορούνταν για κάθε είδους συμφορές, που προέκυπταν στην μεσαιωνική κοινωνία. Λεγόταν ότι προξενούσαν παγετό και έφερναν μάστιγες και αρρώστιες στην κοινότητα. Όπως για παράδειγμα, αν το χαλάζι κατέστρεφε τη σοδειά ή αν ένας άντρας ήταν ανίκανος ή μια γυναίκα στείρα υπαίτιες ήταν οι «Μάγισσες», όπως τις χαρακτήριζαν. Ο χαρακτήρας του φαινομένου της δίωξης των μαγισσών διαμορφώθηκε κάτω από ποικίλους παράγοντες (γεωγραφικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς), με βάση τις διαφορετικές συνήθειες, παραδόσεις και τις κατά τόπους αντιλήψεις του πληθυσμού σε συνάρτηση με τις αντιλήψεις και την παιδεία εκείνων των ατόμων τα οποία ήταν αρμόδια για την διαχείριση τέτοιων καταστάσεων. Πιο συγκεκριμένα, στην περιοχή της Ιταλίας και ιδίως στην επικράτεια της Βενετίας, οι αρμόδιοι της απόδοσης «δικαιοσύνης» ενεργούσαν πιο πολύ μέσα σε ορθολογικά πλαίσια, ενώ στην περιοχή της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης τα πράγματα ήταν κατά τι χειρότερα, καθώς οι ιεροεξεταστές αντιμετώπιζαν τους κατηγορούμενους και τις κατηγορούμενες με αυστηρότατο τρόπο και οι ποινές ήταν τουλάχιστον απάνθρωπες. Σύμφωνα με τους συγγραφείς B.Levack και F.Troncarelli οι αντιλήψεις στο γερμανόφωνο περιβάλλον για τις Μάγισσες ήταν πως η μαγεία ήταν η απεχθέστερη από τις αμαρτίες του ανθρώπου με κύριες συνέπειες την αποκλήρυξη της χριστιανικής πίστης, την λατρεία στον Σατανά, την θυσία και προσφορά αβάπτιστων νεογέννητων μωρών στον Διάβολο και την σύναψη ερωτικών σχέσεων με των Σατανά. Στο έργο *Malleus Maleficarum* που η συγγραφή ανατέθηκε στους δομινικανούς μοναχούς Heinrich Institor και Jakob Sprenger με σκοπό την λήψη δραστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της μαγείας στις περιοχές της Γερμανίας, παρατηρείται πως κάθε άλλο από χριστιανική αγάπη και ανοχή υπάρχει μέσα στο συγκεκριμένο βιβλίο. Οι δύο μοναχοί εξέδωσαν δεισιδαιμονικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις οι οποίες διαδίδονταν ανησυχητικά στις αγροτικές περιοχές των Άλπεων και προφανώς παρακινούσαν τους πιστούς, για να θεωρούνται σωστοί χριστιανοί, να συνδράμουν στην εξάλειψη της μαγείας, ο καθένας με τις δυνάμεις και τα μέσα που είχε στην διάθεσή του. Μετά το *Malleus Maleficarum* ακολούθησαν κι άλλα κείμενα τα οποία έδιναν περισσότερα στοιχεία για τον τρόπο δράσης και της μορφή των μαγισσών.

Υποσημειώσεις: Διονυσία Γιαλαμά, «Ελληνίδες Μάγισσες στην Βενετία, 16^{ος} -18^{ος} αιώνας», βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ ιστορία και πολιτική, σελ.14-27,30- 37.

B.Levack, «*Malleus maleficarum*», σελ. 58-62.

F.Troncarelli, «*Malleus maleficarum*», σελ. 55-70.

Όσον αφορά τον τίτλο της πτυχιακής εργασίας μου, αναφέρεται σε μία γυναίκα της οποίας το όνομα ήταν Εριχθώ και κατηγορήθηκε για την τέλεση μαγικών-σατανικών πρακτικών. Η Εριχθώ ζει στη Θεσσαλική γη, όπου θεωρούνταν η καθεαυτού γη της μαγείας, καθώς είναι μία περιοχή όπου ευνοούνται οι καλλιέργειες φυτών και βοτάνων τα οποία χρησιμοποιούσαν οι μάγισσες στις τελετουργίες τους. Κατά το διάστημα όπου βρισκόταν ο γιός του Πομπήιου στα Φάρσαλα, όπου και έδωσε μάχη λέγεται πως συμβουλευτήκε την Εριχθώ. Είχε πολλές δυνατότητες και την περιέγραφαν περισσότερο με θεότητα παρά με Μάγισσα. Έμοιαζε αρκετά με την θεά Κάλι (προστάτιδα), η οποία μάζευε τις στάχτες και τα κόκκαλα των νεκρών. Στο έργο Pharsalia του ρωμαίου ποιητή Μάρκου Ανναίου αναφέρεται ότι έφερε τους ζωντανούς στον κάτω κόσμο μέσω της νεκρομαντείας, αντί να καθοδηγήσει τον νέο στον κάτω κόσμο , και στη συνέχεια ανασταίνει ένα νεκρό σώμα, το οποίο προφητεύει το αποτέλεσμα της μάχης στα Φάρσαλα.

Το Πήλιο στα γραπτά κείμενα που διαθέτουμε περιγράφεται ως τόπος θεραπείας. Κατά την αρχαϊκή περίοδο ταξίδεψαν πολλοί φιλόσοφοι, συγγραφείς, λαϊκοί και θεραπευτές στις περιοχές του Πηλίου για να ζήσουν και να παρατηρήσουν δια ζώσης τις δυνατότητες αυτής της «μαγικής γης», όπως λεγόταν. Μερικοί από αυτούς ήταν ο Ιπποκράτης ο πατέρας της ιατρικής, ο Πυθαγόρας σπουδαίος μαθηματικός, ο Λούκιος Απουλήιος, ο οποίος ήταν συγγραφέας που ερευνούσε τις μαγικές πρακτικές της περιοχής. Επίσης η Θεσσαλία αποτελούσε αρχαίο πέρασμα για τους βόρειους ταξιδευτές, προκειμένου να βιώσουν από κοντά τις τελετουργίες των Σαμάνων, οι οποίοι ήταν νομαδικά φύλα. Η ελληνική μυθολογία, η βοτανική παράδοση και οι μαγικές πρακτικές επηρέασαν την θεσσαλική περιοχή. Για παράδειγμα, με βάση τον μύθο, η Μήδεια ταξίδευε στις πεδιάδες της θεσσαλικής γης και το σακούλι που κρατούσε με τα βοτάνια χύθηκε κάτω στα χωράφια, διασκορπίζοντας τους θεραπευτικούς- μαγικούς σπόρους των φυτών στην θεσσαλική γη. Ο μύθος του Ιάσονα και της Μήδειας υποδηλώνει την βοτανική παράδοση της Ανατολής που έφθασε ως τον ελληνικό χώρο εξαιτίας της θεραπεύτριας Μάγισσας Μήδειας, που έφερε μαζί της τις αρχαίες γυναικείες παραδόσεις των βοτάνων και της μαγείας από την πατρίδα της την Κολχίδα της Μικράς Ασίας στο Πήλιο της Θεσσαλίας.

Υποσημειώσεις: Marcus Annaeus Lucanus, «Pharsalia», σελίδες 707-717.

Dodds E.R., 1951, The Greeks and The Irrational, University of California Press, Berkeley, CA., (για τη σαμανιστική επιρροή στην ελληνική σκέψη).

Γεώργιος Ιωάννης Ζουγανέλης, «Ιστορία του Ελληνισμού τον Μεσαίωνα» Τόμος Α, Παπαζήσης, Ελλάδα, 2015, (αναζήτηση για την Μάγισσα Εριχθώ)

Εριχθώ.

1.2.Μεθοδολογία και ερευνητική σκέψη της εργασίας

Περιληπτική αναφορά στα θέματα της εργασίας.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως αρχική μελέτη την θέση της γυναίκας κατά τα αρχαία χρόνια, αναφορικά μόνο, και του μεσαιωνικού κόσμου. Στην συνέχεια ερευνούνται οι λόγοι που ξέσπασε το κυνήγι των Μαγισσών. Ποιες γυναίκες θεωρούνταν Μάγισσες, τι προβλέψεις και τιμωρίες υπήρχαν για τα άτομα που ασχολούνταν με την μαγεία είναι μερικά μόνο από τα θέματα που θα αναλυθούν στην παρούσα πτυχιακή εργασία. Θα διερευνηθεί το τι ήταν μαγεία, αν υπήρχε κάποια σύνδεση και αλληλουχία ανάμεσα στην Ιατρική και την Μαγεία των μεσαιωνικών χρόνων και θα ερευνηθεί με βάση τις δικογραφίες της Ιεράς Εξέτασης η αντιμετώπιση του γυναικείου φύλου μέσα σε μία πατριαρχική κοινωνία καθώς θα γίνει μία πιο περιληπτική ανάλυση στην έννοια της σεξουαλικότητας της μεσαιωνικής γυναίκας με παρονομαστή την αντιμετώπιση του γυναικείου φύλου όταν αυτό το ταξίδι καταστάλαξε, δηλαδή στην περίοδο της Αναγέννησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

2.1 Η θέση της γυναίκας κατά τον Μεσαίωνα.

Εικόνα 2

Θα ήταν πολύ απόλυτο και αόριστο να δηλώσουμε πως η κοινωνική θέση των γυναικών της εποχής ήταν απλά άθλια, δίχως να ερευνήσουμε με κάθε ορθολογικό μέσο που διαθέτουμε για το πώς ήταν επακριβώς η ζωή των γυναικών της εκάστοτε κοινωνικής τάξης. Προφανώς, και υπήρχε καταπίεση, από το μοναρχικό-δεσποτικό σύστημα που επικρατούσε, με τον θεσμό της φεουδαρχίας και την αντιμετώπιση τους από την ίδια την Εκκλησία ως σύμβολα του κακού, αλλά ακόμα και από τον ίδιο τον σύζυγό τους, ο οποίος όφειλε να είναι αυστηρός και βίαιος απέναντι στην σύζυγό του, όπως προαναφέρθηκε και στην εισαγωγή. Όλα αυτά είναι αληθή όμως δεν θα ήταν έγκυρο να έχουμε την πεποίθηση πως ο Μεσαίωνας ήταν μία περίοδος σκοταδισμού και στασιμότητας και πως η Αναγέννηση ήταν το μόνο διάστημα εξέλιξης και προόδου του ανθρώπου. Όπως και στο θέμα την αντιμετώπισης των γυναικών, ήταν διαφορετική η μεταχείρισή τους ανάλογα με την κοινωνική τους θέση. Σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο της Αρχαιότητας, στον πρώιμο Μεσαίωνα παρατηρούμε πως ήταν εμφανής η βελτίωση της αντιμετώπισης των γυναικών. Στην πλειονότητά τους οι γυναίκες ήταν υποταγμένες σε έναν κόσμο όπου οι άνδρες είναι στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας, ενώ μάλιστα εμφανίστηκαν στο προσκήνιο γυναίκες οι οποίες επέδειξαν απaráμιλλο θάρρος ενώ κατάφεραν ακόμα να κυβερνήσουν υπηκόους και ολόκληρες επικράτειες.

Υποσημειώσεις: Εικόνα2, https://sites.google.com/site/kassianimusicappreciation/_/rsrc/1349102076303/test-and-quiz/Accolade.jpg?height=420&width=270.

2.2 Η εξουσία των γυναικών του Μεσαίωνα.

Εικόνα 3

Όσον αφορά τις γυναίκες που κατάφεραν να ανέβουν κοινωνική κλίμακα και να αναλάβουν εξουσιαστικά αλλά και πολιτικά δικαιώματα, εφόσον δεν είχαν δικαίωμα ψήφου, εύλογα θα μπορούσε να αναρωτηθεί ο οποιοσδήποτε πως γινόταν να διοικεί ολόκληρες επικράτειες. Δεν είναι λίγα τα ονόματα γυναικών που αναλάμβαναν τη βασιλική εξουσία σε περίπτωση που ο σύζυγός τους απουσίαζε ή ήταν άρρωστος ή αν ο επόμενος βασιλιάς ήταν ανήλικος και έως την ενηλικίωσή του είχε η μητέρα του την εξουσία. Υπήρχαν όμως και ακόμα πιο δυναμικές και άξιες γυναίκες οι οποίες πήραν εξουσίες χωρίς να γίνει κάτι από αυτά που προαναφέρθηκαν. Μερικά ονόματα τέτοιων δυναμικών γυναικών ήταν η Αλιενόρ από την Ακουιτανία, η Λευκή από την Καστίλλη κι άλλες λιγότερο γνωστές.

Η Αλιενόρ της Ακουιτανίας ήταν κληρονόμος του ισχυρού δουκάτου της Ακουιτανίας, που παντρεύτηκε το 1137 τον βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο Ζ'. Η νεαρή (τότε 15 ετών) με τα ποικίλα ενδιαφέροντα της και τον δυναμισμό που διέθετε δεν ήταν ικανοποιημένη με τον ασκητικό τρόπο ζωής του συζύγου της. Το διάστημα της Β' Σταυροφορίας χωρίζουν με πρωτοβουλία της Αλιενόρ όμως δεν ήταν ακριβώς διαζύγιο, με βάση την νομοθεσία της εποχής το οποίο δεν υφίστατο καν, ήταν κάτι περισσότερο σαν ακύρωση του γάμου με το πρόσχημα πως το ζεύγος είχε μακρινή συγγένεια. Σε διάστημα μόλις έξι εβδομάδων παντρεύεται στο Πουατιέ τον Ερρίκο, που ήταν δούκας της Νορμανδίας και κόμης του Ανζού και του Μαιν, ο οποίος θα γίνει δύο χρόνια αργότερα βασιλιάς της Αγγλίας. Έτσι η Αλιενόρ ως βασίλισσα της Ακουιτανίας ανατρέπει τα πράγματα και εξισορροπεί τις δυνάμεις μεταξύ των δύο βασιλείων. Από το έτος 1160 και έπειτα είναι ουσιαστικά αυτή που κυβερνά την Αγγλία, καθώς δεν αρκέστηκε απλώς στην διοίκηση των προσωπικών της κτήσεων. Έκανε ακόμα και τα παιδιά της να στασιάσουν ενάντια στον πατέρα τους το 1173. Όμως αυτό που έκανε της στοίχισε την ελευθερία

της για διάρκεια 15 ετών. Μετά τον θάνατο του άντρα της, επέστρεψε στον πολιτικό στίβο υποστηρίζοντας τον γιο της Ριχάρδο, νέο βασιλιά της Αγγλίας. Στην διάρκεια της ζωής της ανέλαβε διπλωματικές πρωτοβουλίες επιχειρώντας να καθορίσει σύμφωνα με το συμφέρον της τις ισορροπίες μεταξύ των κρατών της Γαλλίας και της Αγγλίας.

3) Η Λευκή της Καστίλλη ήταν εγγονή της Αλιενόρ η οποία πατρεύτηκε τον διάδοχο του γαλλικού θρόνου. Μετά τον θάνατο του άντρα της θα κυβέρνησε το βασίλειο ώσπου να ενηλικιωθεί ο γιός της. Μέσα στο διάστημα που έδρασε ως αντιβασιλέας η Λευκή διαπραγματεύθηκε με επιτυχία τους όρους της Συνθήκης του Μω, της οποίας το αποτέλεσμα ήταν η λήξη της σύγκρουσης του γαλλικού κράτους και της κομητείας της Τουλούζης. Η Συνθήκη του Μω εξυπηρέτησε και διασφάλισε τα συμφέροντα της Γαλλίας. Τέλος, ο γιός της ο Λουδοβίκος Θ είχε τόση εμπιστοσύνη στην Λευκή, που κατά την αναχώρησή του για την Σταυροφορία Ζ το έτος 1248 της ανέθεσε την αντιβασιλεία του γαλλικού κράτους.

Στις γυναίκες οι οποίες είχαν εξουσίες τους παρεχόταν και συμβολική αναγνώριση του ρόλου τους και της προσφοράς τους στην πολιτική εξουσία, αλλά και υλικά μέσα. Σχετικά με την συμβολική αναγνώριση αυτών των γυναικών παρατηρήσουμε πως όλες οι βασίλισσες περνάνε από μία διαδικασία στέψης ίδια ακριβώς με αυτήν των βασιλέων, όπως επίσης και στο γεγονός πως μπορούν να βάζουν την προσωπική τους σφραγίδα σε έγγραφα και διαγγέλματα καθώς επίσης δεν είναι λίγα και τα νομίσματα που έχουν τα όνομα αυτών των γυναικών .4)

Για παράδειγμα βασίλισσα της Γαλλίας, η Μαρία των Μεδίκων, που στέφθηκε το 1610. Σχετικά με τα υλικά αγαθά που τους δίνονται ως ευχαριστία για την δράση τους, έχουμε στοιχεία πως εκτός από την προσωπική τους περιουσία και προίκα έχουν στην κυριότητά τους και τα περιουσιακά στοιχεία τα οποία τους δίνει ως δώρο ο βασιλιάς ή φεουδάρχης σύζυγός τους.

Υποσημειώσεις: Εικόνα3, https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Frogierios.wordpress.com%2F2010%2F03%2F12%2F%25CE%25B7-%25CE%25B3%25CF%2585%25CE%25BD%25CE%25B1%25CE%25AF%25CE%25BA%25CE%25B1-%25CF%2583%25CF%2584%25CE%25BF%25CE%25BD-%25CE%25BC%25CE%25B5%25CF%2583%25CE%25B1%25CE%25AF%25CF%2589%25CE%25BD%25CE%25B1%2F&psig=AOvVaw2HpmFtASw4h6E2BRC_IzbC&ust=1630517173855000&source=images&cd=vfe&ved=0CAYQjRxqFwoTCOCd44Tk2_ICFQAAAAAdAAAAABAD.

Ρεζίν Περνού (1909-1998), «Pour en finir avec le Moyen Âge», εκδόσεις Seuil, Παρίσι 1979, (κεφάλαιο 6 «La femme sans âme» που μιλά για την θέση της γυναίκας).

Sylvain Gouguenheim, «Regards sur le Moyen Âge», εκδόσεις Tallandier, Παρίσι 2009, κεφάλαιο 10 «Ces Femmes qui eurent le pouvoir», σελίδες 103-111.

Régine Pernoud «Aliénor d' Aquitaine», Albin Michel, εκδόσεις Payot, Παρίσι 1966.

Régine Pernoud «La Reine Blanche», Albin Michel, εκδόσεις Payot, Παρίσι 1972.

2.3 Τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών στους μεσαιωνικούς χρόνους.

Γνωρίζουμε πολύ καλά πως στην Αρχαιότητα τόσο στην ελληνική όσο και στην ρωμαϊκή οι γυναίκες δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα. Στον μέσο όμως και ύστερο Μεσαίωνα έχουμε πλήθος γυναικών οι οποίες έχουν το δικαίωμα ψήφου στις συνελεύσεις των κοινοτήτων και των πόλεων στις οποίες υπάγονταν. Όμως υπάρχει μία σημαντική παρατήρηση επάνω στο ζήτημα της ψήφου. Δεν ψήφιζαν ως μεμονωμένα άτομα αλλά ως μέλη της οικογένειας στην οποία ανήκαν, που εύλογα, εκπροσωπούνταν από κάποιον άρρενα της οικογένειας. Όταν όμως αυτός αδυνατούσε να συμμετάσχει στη διαδικασία της ψήφου είτε επειδή ήταν άρρωστος είτε επειδή είχε πεθάνει, σε αυτήν την περίπτωση η οικογένεια εκπροσωπούνταν από την γυναίκα του οίκου.

2.4 Γυναίκες των αγροτικών μεσαιωνικών κοινοτήτων.

Οι γυναίκες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, σε όποια εποχή και να αναφερθούμε αναμφίβολα τύγχαναν καλύτερης αντιμετώπισης και απολάμβαναν πάντοτε κάποιο γόητρο σε σχέση με τις γυναίκες που ζούσαν στις αγροτικές κοινωνίες ή ήταν απλώς κατώτερης κοινωνικής τάξεως. Η θέση της γυναίκας στις συντηρητικές αγροτικές κοινωνίες ήταν χειρότερη σε σύγκριση με αυτές που ανήκαν στην αριστοκρατία. Υπήρχε μισογυνισμός στη νοοτροπία των χωρικών, καθώς και έχουν καταγραφεί αρκετά περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Όπως υπήρχαν γυναίκες υποταγμένες στους συζύγους τους, έτσι υπήρχαν και γυναίκες που είχαν επιβληθεί κυριολεκτικά στους συζύγους τους. Στην διαχείριση των θεμάτων του οίκου και της οικογένειας στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρχε μία ισορροπία μεταξύ του ζευγαριού, αλλά όχι ισοτιμία. Όπως και στον εργατικό τομέα εκμετάλλευση του γυναικείου εργατικού δυναμικού κατείχε περίοπτη θέση στην καταπίεση τους από τους προμηθευτές εργασίας.

Υποσημειώσεις: Jacques Le Goff, «Ο πολιτισμός της μεσαιωνικής δύσης», εκδόσεις BANIAS 1993, (σελ.423-426).

Ρίκα Μπενβενιστε, «Από τους Βαρβάρους στον Μοντέρνο» Κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής Δύσης, εκδόσεις ΠΟΛΙΣ.

Γιαντσή- Ν. Μελετιάδη, «Μορφές γυναικείας δράσης περιθωριακού χαρακτήρα στη Δυτική Ευρώπη κατά τον ύστερο Μεσαίωνα: το κίνημα των beguinae», Θεσσαλονίκη, 2001.

Εξαιτίας της υποτιμητικής θέσης την οποία είχαν οι γυναίκες αυτό τις οδήγησε στην συμμετοχή τους σε μεσαιωνικά κινήματα, τα οποία ήταν αιρετικά (το Κίνημα των Καθάρων) ή παρα-αιρετικά κατά κύριο λόγο. Όμως παρότι δεν ήταν τόσο χρήσιμες όσο ένας άνδρας εργάτης, κανείς δεν αμφισβητούσε ακόμα και τότε ότι η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη ήταν αντίστοιχα σημαντική με εκείνη των ανδρών. Οι αγρότισσες έκαναν ακριβώς τις ίδιες αγροτικές-χειρονακτικές εργασίες με τους άνδρες. Οι γυναίκες της κατώτερης αγροτικής τάξης βίωναν πολύ πιο δύσκολη ζωή και συνθήκες εργασίας, ενώ οι γυναίκες που είχαν παντρευτεί στο άστυ είχαν εξίσου σημαντικές οικονομικές δραστηριότητες αλλά δεν είχαν τόσο βαριές χειρονακτικές εργασίες όσο οι προηγούμενες. Οι σύζυγοι της αρχοντικής τάξης είχαν πιο ευγενικά επαγγέλματα, όπως την ύφανση πολυτελών υφασμάτων και ενδυμάτων που προορίζονταν για τον άρχοντα αλλά και τους συντρόφους του. Τον 9^ο και τον 11^ο αιώνα οι laboratoires το ανώτερο στρώμα της οικονομικής τάξης ανέβηκε κι άλλο στην κοινωνική πυραμίδα και έτσι οι γυναίκες, οι οποίες συμπεριλαμβάνονταν μέσα σε αυτήν την κοινωνική ομάδα εφόσον ήταν εργάτριες της υφαντουργίας, ευνοήθηκαν και εκείνες από αυτήν την προαγωγή. Την εποχή των Σταυροφοριών και πολύ αργότερα της Γαλλικής επανάστασης αυξήθηκαν οι εξουσίες των και των δικαιωμάτων τους, καθώς είχαν μείνει μόνες τους αφού οι άντρες τους πολεμούσαν. Ο ιστορικός David Herlihy παρατήρησε πως υπήρξε μεγάλη βελτίωση στον βίο των γυναικών στην νότια Γαλλία και στην Ιταλία στο διάστημα της εποχής των Καρολιγγίων και στον καιρό της Reconquista.

Κεφαλαίο 3^ο

3.1 Η στάση της Εκκλησίας απέναντι στις γυναίκες.

Σχετικά με την Εκκλησία και τον ρόλο της όσον αφορά την υποστήριξη των δικαιωμάτων των γυναικών σε μία ανδροκρατούμενη και στρατιωτική μεσαιωνική κοινωνία ήταν η αναμενόμενη, εφόσον αποτελούνταν από άνδρες που κατείχαν τα ανώτερα κλιμάκια της. Ακόμα και στην Βίβλο αποτυπώνονται τέτοιες απόψεις. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το προπατορικό αμάρτημα, η γυναίκα θεωρείται κατά κύριο λόγο υπεύθυνη καθώς και οι μορφές που παίρνει ο διαβολικός πειρασμός διαθέτουν γυναικεία χαρακτηριστικά. Κοινώς, η ενσάρκωση του κακού έχει γυναικεία μορφή. Ο χριστιανισμός έκανε ελάχιστα πράγματα για να βελτιώσει την υπόσταση των γυναικών σε υλικό αλλά και σε ηθικό επίπεδο. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Απόστολος Παύλος (Εφ. 5,23) «Vir est caput mulieris», που σημαίνει ότι ο άνδρας είναι η κεφαλή της γυναίκας. Επίσης έσπευσαν να αναγνωρίσουν την λατρεία της

Παναγίας, που γνώρισε μεγάλη απήχηση τον 12^ο και τον 13^ο αιώνα, μια τομή στην χριστιανική πνευματικότητα, τονίζοντας την εξαγορά της αμαρτωλής γυναίκας από την Μαρία, μία αλλαγή ζωής που παρατηρείται και στην Μαρία την Μαγδαληνή, έτσι ώστε η Παναγία, όταν ήταν ακόμα μία απλή κοπέλα με το όνομα Μαρία, να μη θεωρηθεί μία νέα Εύα. Όμως πρέπει να επισημάνουμε πως κάποιες γυναίκες μπορούσαν να λάβουν θέσεις ευθύνης και εξουσίας όπως στην περίπτωση των Ηγουμένων των μονών οι οποίες ασκούσαν εξουσία και διαχειρίζονταν πολλές φορές τεράστιες περιουσίες που ανήκαν στην Εκκλησία. Οι γυναίκες δεν ήταν ευχαριστημένες, εύλογα, με την αντιμετώπισή τους ως διαβολικούς πειρασμούς, με την υποτίμηση της γυναικείας φύσης τους και την χρήση τους μόνο για την αναπαραγωγική διαδικασία. Επίσης, κάτι που πρέπει να επισημάνουμε είναι, πως σε μία εποχή εξαθλίωσης και συνεχών πολέμων άρα και αυξημένης θνησιμότητας, πως η γονιμότητα μιας γυναίκας ήταν περισσότερο κατάρα παρά ευλογία.

3.2 Αποτύπωση του γυναικείου προτύπου μέσω της τέχνης.

Εικόνα 4

Οι κυρίες της αρχοντικής τάξης ακτινοβολούσαν λάμψη και γοητεία και αυτό ήταν πηγή έμπνευσης για τους λογοτέχνες και πεζογράφους του Μεσαίωνα και των επόμενων χρόνων. Όπως και να ήταν η προσωπικότητά αυτών των γυναικών είτε ήταν στεναχωρημένες και άγριες είτε ήταν γλυκές και ικανοποιημένες η Κριμχίλδη, η Βουγκχίλδη, η Βέθρα και Σίβυλα διαμορφώνουν μία τάξη ηρωίδων πρώτης τάξεως. Αυτές οι ηρωίδες αποτελούν επίγειες αντικαταστάτριες των θρησκευτικών γυναικείων μορφών που ανθίζουν στον τομέα της γοτθικής και ρωμαϊκής τέχνης. Σοφές ή μωρές παρθένες που ανταλλάσσουν μεταξύ τους τα βαθειά βλέμματα της κακίας και της αρετής και ταραγμένες Εύες που αναστατώνουν. Ο Μανιχαϊσμός διερωτάται πως «ο Ουρανός δημιούργησε τούτη τη σωρεία ομορφιάς για κατοικία ενός φιδιού». Στην αυλική λογοτεχνία οι γυναίκες είναι εμπνεύστριες και ποιήτριες. Κάποια ονόματα τέτοιων γυναικών ήταν η Μαρία της Καμπανίας, η Αλιενόρ της Ακουιτανίας και η Μαρία της Γαλλίας που εφευρίσκουν το μοντέρνο έρωτα. Η ποίηση που έγραφαν οι τροβαδούροι της εποχής αποτελούν το καθρέφτισμα της προαγωγής της εγκαταλελειμμένης γυναίκας. Έτσι αποτυπώνεται η εικόνα του κόσμου της υλικής ποίησης πως αποτελείται από έναν κόσμο μοναχικών γυναικών.

Υποσημειώσεις: Εικόνα 4, https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/5899d53e6b8f5bbffd742979/1542709285497-YW26UOYREBW2P55F4I2M/N01543_10.jpg.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Εικόνα 5

4.1 Μαγεία (εισαγωγικά - ετυμολογικά στοιχεία)

Η τέχνη της επίκλησης των υπερφυσικών δυνάμεων με απώτερο σκοπό να θεραπευτεί κάποιος ή να έρθει κάτι σε τέλμα χωρίς την χρήση λογικών μεθόδων αλλά μέσω της χρήσης μη θεσμοθετημένων πρακτικών ονομάζεται μαγεία. Συνήθως με τον όρο μαγεία χαρακτηρίζεται κάτι με αρνητικό πρόσημο παρά με θετικό καθώς επρόκειτο για την προσπάθεια των ατόμων να υπερβούν τους περιορισμούς των δυνάμεων που τους έχει δώσει η φύση από την γέννησή τους, με στόχο την χειραγώγηση των υπολοίπων. Η μαγεία ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τον Ζωροαστρισμό, τον Ερμητισμό, τον Πνευματισμό, τον Σαμανισμό και αργότερα συνδέθηκε και με τον Σατανισμό. Συνήθως τα άτομα που κατευθύνονταν στις μεθόδους που πρόβαλε η μαγεία τα χρησιμοποιούσαν για να βλάψουν κάποιο άτομο.

4.2 Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα.

Εικόνα 6

Έχει επικρατήσει η πεποίθηση πως οι Μάγισσες ήταν άσχημες, κακές-διαβολικές και γριές με γκρίζα μαλλιά, στην πραγματικότητα όμως επρόκειτο για πανέμορφες νεαρές γυναίκες χωρίς δόλο αλλά γεμάτες καλοσύνη. Αυτές οι γυναίκες λόγω των προβλημάτων υγείας των συγγενών τους και των αγαπημένων τους ανθρώπων, έψαχναν και ερευνούσαν, στις γνώσεις της αρχαίας σοφίας, έτσι ώστε να δημιουργήσουν διάφορα θεραπευτικά ροφήματα και φάρμακα για να τους σώσουν μέσω της δύναμης των βοτάνων. Αυτό ήταν το βασικό επιχείρημα ή μάλλον η αφορμή για την Εκκλησία και για τους άρρενες

εξουσιαστές για την καταδίωξη αυτών των γυναικών που προσπαθούσαν να προσφέρουν μέσω των ευεργετικών τους υλικών στην ίαση των αρρώστων. Κι όμως οι ρασοφόροι με μένος τις συλλάμβαναν, τις βασάνιζαν και τις εκτελούσαν με ασύλληπτα φρικαλέους τρόπους. Με βάση συγγράμματα και καταγραφές υπολογίζεται πως έχασαν την ζωή τους περίπου 60.000 γυναίκες στην διάρκεια του Μεσαίωνα αλλά και αργότερα, οι οποίες εκτελέστηκαν με την κατηγορία πως ήταν Μάγισσες και υπηρετούσαν τον Διάβολο. Λίγο αργότερα στις αρχές του Διαφωτισμού ο πρώτος νεοέλληνας Διαφωτιστής Εμμανουήλ Ροΐδης έκανε μία πρωτοπορία με βάση την εποχή στην οποία έζησε και έγραψε το έργο «Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα». Προσπάθησε μέσω του συγκεκριμένου του ιστορικού του δοκιμίου να αποκαταστήσει την μνήμη των Μαγισσών και να αναφέρει τις προσφορές αυτών των γυναικών στην ιατρική, στην φαρμακολογία και στην ανθρωπότητα, γενικότερα . Κι αυτό το έκανε γιατί η μνήμη τους μέσω των χριστιανικών «αγνών» παραμυθιών συνέχισε να σπιλώνεται και στις νέες γενιές περνώντας στο υποσυνείδητο άρα και στις πεποιθήσεις. Οι άνθρωποι εκείνης της εποχής δεν έψαχναν μέσα και τρόπους για να θεραπεύσουν τις αρρώστιες τους όλα τα απέδιδαν σε τιμωρία από τον Θεό ή σε κάποια κατάρρα και έπαιρναν τις ευλογίες της Εκκλησίας μέσω των ευχελαίων, των προσκυνημάτων και των αγιασμών για να καταπολεμήσουν τις ασθένειες τους. Οπότε μπορούμε να αντιληφθούμε πόσο σημαντική ήταν οι δράση αυτών των γυναικών. Υπήρχαν και οι Αλχημιστές που τους αποκαλούσαν Μάγους, όμως πως γίνεται αυτούς να τους θεωρούσαν ως θεμελιωτές της Χημείας και της Φυσικής ενώ τις γυναίκες οι οποίες χρησιμοποιούσαν τις ίδιες «μαγικές» μεθόδους να τις καίνε στην πυρά. Τίποτα δεν είναι τυχαίο, η απάντηση είναι πως επρόκειτο για ένα κίνημα γυναικοκτονίας,. Ας κρατήσουμε όμως τα λόγια του πρωτοπόρου δοκιμογράφου Εμμανουήλ Ροΐδη που γράφει χαρακτηριστικά στο έργο του «ΟΙ ΜΑΓΙΣΣΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ» «πως χωρίς τις μάγισσες δεν θα υπήρχαν σήμερα ούτε ιατρική, ούτε φαρμακολογία, ούτε καμία άλλη επιστήμη».

Υποσημειώσεις: Εμμανουήλ Ροΐδης, «Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα», ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΣΟΦΟΡΑΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ, εκδόσεις ΒΕΡΕΤΤΑ.(σελ.22-31).

Εικόνα5,https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Circe_Offering_the_Cup_to_Odysseus.jpg.

Εικόνα6,https://www.mixanitouxronou.gr/wp-content/uploads/2016/09/landscape_ustv-outlander-s1ep11-2-1.jpg

Εικόνα 7

Παρατηρώντας τα αρχεία των ιεροδικείων βλέπουμε την καταγραφή καύσης με την κατηγορία της τέλεσης μαγικών πρακτικών μόνο σε γυναίκες. Οι μάγισσες που κάηκαν στην φωτιά ήταν κάπου στις 60.000 όπως αναφέραμε, αλλά οι μάγοι ήταν μηδαμινοί. Είναι προφανής αυτήν η άνιση αντιμετώπιση

καθώς έχουμε αναφέρει για την ζωή και την αντιμετώπιση που τύγχαναν οι γυναίκες του σκοτεινού αιώνα. Η πλημμύρα των βαρβαρικών φύλων από τον Βορρά και η εισβολή της Θεοκρατίας από τις ανατολικές περιοχές είχε ως αποτέλεσμα οι υπήκοοι της Δύσης να εκβαρβαριστούν. Να επισημάνουμε πως ο Συριακός δοκιμιογράφος περιέγραψε με παραστατικότητα και λεπτομέρεια μέσω της μυθοπλασίας την κατάσταση που επικρατούσε για να δικαιωθεί η μνήμη αυτής της γυναικοκτονίας, γιατί κυρίως αφανίστηκαν γυναίκες παρά άνδρες, έτσι περιγράφει το εξής σκηνικό λέγοντας πως σε κάθε μισο-βαρβαρική κοινωνία η γυναίκα θεωρούνταν διανοητικά ανώτερη από τον άνδρα. Ο ρόλος του άνδρα ήταν να περιπλανείται στα δάση για να βρει τροφή και να βοηθήσει στο κουβάλημα, ενώ η γυναίκα ήταν στο σπίτι με έργα της το κλώσιμο του μαλλιού από τα ζώα που είχε ο οίκος και φροντίζοντας για την ετοιμασία του δείπνου και τον θηλασμό των μωρών. Οι ιερείς διακατέχονταν από απελπισία θεωρώντας πως τα δεινά και οι αρρώστιες που βρήκαν την κοινωνία τους ήταν επειδή η γη είχε γίνει πλέον κατοικία του κακού, όμως οι γυναίκες δεν έμεναν αμέτοχες και άπραγες σε όλο αυτό πιστεύοντας σε αστήρικτα επιχειρήματα. Έψαχναν να βρουν μέσω της δύναμης που έχει η φύση αντίδοτο και λύση σε όλα τα δεινά που τους βρήκαν. Έτσι εφόσον οι «άγιοι» της χριστιανικής Εκκλησίας δεν βοηθούσαν σε όλο αυτό εκείνες στράφηκαν στους αρχαίους θεούς δημιουργώντας διάφορα φίλτρα από βότανα και κρεμώντας διάφορα φυλαχτά στον λαιμό τους, με σκοπό την θεραπεία.

Ακόμα και στην εποχή του Ροϊδη υπήρχαν πολλοί επιστήμονες οι οποίοι συνέχιζαν να σπλώνουν την μνήμη αυτών των γυναικών που κανένας δεν προσπάθησε να τις σώσει από το ναυάγιο της μεσαιωνικής απανθρωπιάς. Θεωρούσαν τις γυναίκες ως την προσωποποίηση της αστάθειας. Οι ιεροδίκες χωρίς την χρήση επιχειρημάτων έκαιγαν τις Μάγισσες, άναβαν φωτιές καίγοντας αθώες ψυχές αντί να τις οδηγήσουν στο φως και στην πρόοδο και οι «προοδευτικοί» φιλόσοφοι της εποχής του δοκιμιογράφου αποδεικνύουν αχαριστία και περιφρόνηση στις αδικochaμένες ψυχές. Ο Ιησούς θεράπευε όλες τις άρρωστες ψυχές, δεν τις έριχνε στην πυρά. Οι ιεροδίκες όμως ξέχασαν την θεία μεσολάβηση και απλοποίησαν την

θεραπευτική διαδικασία, αφορίζοντας όλα όσα είχε διδάξει ο Ιπποκράτης, ο πατέρας της Ιατρικής επιστήμης καθώς έκαψαν και πολλές συνταγές του Γαληνού. Οι ρασοφόροι έγιναν πλέον εκείνοι γιατροί ασκώντας το επάγγελμά τους μπροστά στη Εκκλησία, όπου κάθε Κυριακή μετά την λειτουργία μαζεύονταν πλήθος αρρώστων για να βρουν την θεραπεία τους. Στην Αγία Γραφή όπως είχε γραφτεί «θα λεγόταν υβριστικά λόγια για την οδό της αλήθειας». Οι ιεροδίκες αντικατέστησαν τις διδασκαλίες του Ιησού Χριστού με θρησκευτικά ψεύδη και δεισιδαιμονίες που οδήγησαν στην καταστροφή του «καλού» και στην επικράτηση του «κακού».

Οι Καθολικές και οι Προτεστάντικές Εκκλησίες υποστήριζαν και προωθούσαν το κυνήγι των Μαγισσών και σε μερικές περιοχές μάλιστα οι άρχοντες που ήταν Προτεστάντες ήταν πιο αυστηροί από τους Καθολικούς. Μετά από πολλά έτη οι γιατροί παραδέχτηκαν και αναγνώρισαν πως κάποιες ακραίες καταστάσεις και αντιδράσεις των ανθρώπων, όπως ήταν οι επιληπτικές κρίσεις και κάποιες ψυχικές διαταραχές πως οφείλονταν στην πραγματικότητα σε προβλήματα υγείας και όχι σε κάποια δαιμονοληψία.

Εικόνα 8

Το 1631 ο Friedrich Spee, που ήταν Ιησουίτης ιερέας, ο οποίος στο παρελθόν είχε καταδικάσει με την κατηγορία της τέλεσης πρακτικών μαγείας και είχε κάψει εκατοντάδες άτομα, έγραψε ότι στην πραγματικότητα κανένας από αυτούς δεν ήταν ένοχος. Επιπλέον χτύπησε τον κουδούνι του κινδύνου στους κατοίκους και στην Εκκλησία πως αν συνεχιζόταν αυτή η αιματοχυσία με αμείωτο ρυθμό θα άδειαζε η χώρα. Ωσπου ερχόμαστε στον 17^ο αιώνα που οι δίκες με την κατηγορία της μαγείας ελαττώνονται αισθητά και μέχρι να φτάσουμε στο τέλος του αιώνα σταμάτησαν εντελώς.

Υποσημειώσεις: Διονυσία Γιαλαμά, «Ελληνίδες Μάγισσες στην Βενετία, 16^{ος} -18^{ος} αιώνες», εκδόσεις βιβλιοπωλείων της ΕΣΤΙΑΣ ιστορία και πολιτική.

Εμμανουήλ Ροΐδης, «Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα», ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΣΟΦΟΡΑΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ, εκδόσεις ΒΕΡΕΤΤΑ.

Εικόνα7,<https://www.rodiaki.gr/medias/2018/03/12/4f0a656b2f412c26ae8b18a99f88fa90.jpg>

Εικόνα8,<https://www.tanea.gr/wp-content/uploads/2020/01/joan-of-arc-gettyimages-843192398-promo.jpg>

4.3 Πρακτικές βασανιστηρίων –Τρόποι εντοπισμού Μαγισσών.

Αυτές οι γυναίκες που ήταν ύποπτες ως Μάγισσες τις περνούσαν από κάποιες δοκιμασίες για να καταλάβουν αν στην πραγματικότητα ήταν όντως Μάγισσες. Ορισμένες ύποπτες τις ζύγιζαν γιατί επικρατούσε η άποψη ότι οι Μάγισσες ήταν πολύ ελαφριές ή διέθεταν μηδαμινό βάρος. Άλλες ύποπτες τις έδεναν χειροπόδαρα και τις πετούσαν σε «αγιασμένο» παγωμένο νερό. Σε περίπτωση που βούλιαζαν στο νερό ήταν αθώες και σώζονταν, αν όμως επέπλεαν τότε είτε εκτελούνταν απευθείας είτε δικάζονταν ως μάγισσες που ήταν ουσιαστικά το ίδιο απλώς το δεύτερο είχε μεγαλύτερη διάρκεια και συμπεριελάμβανε μία σειρά επάλληλων βασανιστηρίων. Ακόμα μία δοκιμασία που ακολουθούσαν ήταν η αναζήτηση πάνω στα σώματα των γυναικών «για το σημάδι του Διαβόλου».

Εικόνα 9

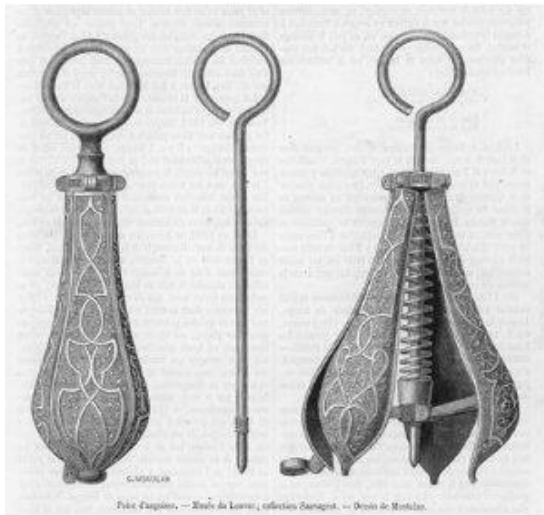
Πιο συγκεκριμένα, οι αρμόδιοι έψαχναν για το σημάδι αυτό πάνω στα σώματα τα οποία τα ξύριζαν εντελώς (και τα μαλλιά) και το εξέταζαν σπιθαμή προς σπιθαμή δημόσια (για τον εξευτελισμό του θύματος και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του) για να βρουν αυτό το σημάδι το οποίο υποδήλωνε την χειροπιαστή απόδειξη της συμφωνίας της Μάγισσας με τον Σατανά. Στο τέλος, με την χρήση μιας βελόνας τρυπούσαν βαθιά οποιαδήποτε ουλή μπορεί να είχε το θύμα πάνω του είτε αυτό ήταν κάποιο είδος εξογκώματος, είτε κληρονομικό σημάδι, είτε κάποια ελιά. Σε περίπτωση που μετά από αυτήν την απάνθρωπη πρακτική δεν πονούσε η κατηγορούμενη ή δεν μάτωναν οι πληγές τότε το στίγμα που δεν αιμορραγούσε λαμβάνονταν ως σημάδι του Διαβόλου.

Κάποια ευρέως γνωστά βασανιστήρια που απευθύνονταν κυρίως σε γυναίκες και ήταν σχεδιασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να αφαιρούν τα ιδιαίτερα στοιχεία του θηλυκού γένους ήταν κατ' αρχήν ο Αποκολλητής στήθους μία σιδερένια δαγκάνα η οποία τοποθετούνταν στον μαστό της γυναίκας και καθώς το έστριβαν αυτό είχε ως αποτέλεσμα να σκίζεται η σάρκα από τον μαστό και να αφαιρείται όλο το στήθος με τον οδυνηρότερο

τρόπο. Αυτό γινόταν κυρίως σε γυναίκες που μοίχευαν, σε πόρνες, σε Μάγισσες, σε αιρετικές ή απλώς σε βλάσφημες.

Εικόνα 10

Οι μεσαιωνικοί βασανιστές (οι Δήμιοι) έβγαζαν όλοι την διαστροφή τους όταν επρόκειτο να βασανίσουν γυναίκες καθώς έχουμε καταγραφές για ομαδικούς βιασμούς την στιγμή του βασανιστηρίου, αλλά ακόμα και για καταναγκαστική διαμονή και εργασία αυτών των γυναικών σε πορνεία. Είχαν μανία με το γυναικείο στήθος και ήθελαν να το σημαδεύουν ή να το αφαιρούν και να το καταστρέφουν σε κοινή θέα.

Εικόνα 11

Κάτι πού χειρότερο από τον αποκολλητή στήθους ήταν «το Αχλάδι της Οδύνης». Ήταν ένα εργαλείο βασανισμού το οποίο είχε την μορφή αχλαδιού, ήταν σιδερένιο και αποτελούνταν από τέσσερα μεταλλικά φύλλα, που τοποθετούνταν είτε στο στόμα για τις αιρετικές, είτε στο αιδοίο και στον πρωκτό για τους μοιχαλίδες, τις ομοφυλόφιλες ή τις Μάγισσες (αυτό εξαρτώνταν ανάλογα με την αμαρτία της κατηγορουμένης). Αυτό λοιπόν τοποθετούνταν σε αυτά τα σημεία και

όσο εισχωρούσε προς τα μέσα τόσο άνοιγαν τα μεταλλικά του φύλλα και δημιουργούσε εσωτερική ζημιά.

Εικόνα 12

Ένα άλλο είδος δημόσιας διαπόμπευσης ήταν «το Χαλινάρι του Κουτσομπολιού», το οποίο χρησιμοποιούνταν στις γυναίκες που δεν κρατάγανε το στόμα τους κλειστό και όχι μόνο. Το χρησιμοποιούσαν και

στην εξόντωση των Μαγισσών. Αυτό το εργαλείο ήταν σιδερένιο και αιχμυρό μπροστά στο στόμα και τοποθετούνταν στο κεφάλι της γυναίκας. Ήταν κατά τέτοιο τρόπο σχεδιασμένο έτσι ώστε να πιέζει την γλώσσα της γυναίκας προς τα κάτω με μία λεπίδα που σε περίπτωση που ήθελε η γυναίκα να μιλήσει υπήρχε πιθανότητα να της κοπεί η γλώσσα. Αυτό το αποτρόπαιο κατασκευάσμα είχε στην κορυφή του χαλινάριου και ένα μικρό κουδουνάκι, με σκοπό να διαπομπεύεται η γυναίκα από τους δρόμους που περνούσε. Η περιφορά των γυναικών γινόταν για παραδειγματισμό των υπόλοιπων υπηκόων έτσι ώστε να μην επαναληφθεί καθώς επίσης και για να υποστεί το θύμα δημόσια περιφρόνυση και εξευτελισμό.

Εικόνα 13

Αυτό το είδος βασανισμού χρησιμοποιήθηκε και σε άλλες γυναίκες που θεωρούνταν ένοχες. Το 1500 έχουμε ραγδαία εξάπλωση και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως στη Γερμανία, όπου παρέμεινε ως μορφή βασανισμού έως τις αρχές του έτους 1800, κυρίως σε πτωχοκομεία της περιοχής. Κι αυτό γιατί οι γυναίκες που εργάζονταν σε πτωχοκομεία ως τρόφιμοι φώναζαν πολύ στα παιδιά. Το διάστημα που θα το φορούσαν οι γυναίκες το χαλινάρι το όριζε η Εκκλησία ή ένας τοπικός δικαστής.

Υποσημειώσεις:

Kieckhefer, Richard., *Magic in the Middle Ages*, Cambridge 2016

Waugh L.S./Diehl D.P., *Christendom and its discontents: exclusion, persecution and rebellion, 1000-1500*, Κέμπριτζ, 1996.

Palmer B.D., «Κουλτούρες της νύχτας: νυχτερινές περιηγήσεις στις ιστορίες παράβασης από τον μεσαίωνα μέχρι σήμερα», Αθήνα, 2000.

Εικόνα9, <https://www.mixanitouxronou.gr/wp-content/uploads/2016/01/Inquisition-672x372.jpg>

Εικόνα10, https://pbs.twimg.com/media/DL8aFy_X0AA8vFx.jpg

Εικόνα11, <http://www.mixanitouxronou.gr/wp-content/uploads/2014/01/pearofanguish.jpg>

Εικόνα12, <https://www.newsbeast.gr/image/s320x/file/files/1/2016/02/womascoeu9.jpg>

Εικόνα13, https://www.klik.gr/uploads_image/2018/02/09/p1c5tsgu2qug61ecj19ms3ri225_900.jpg

pg

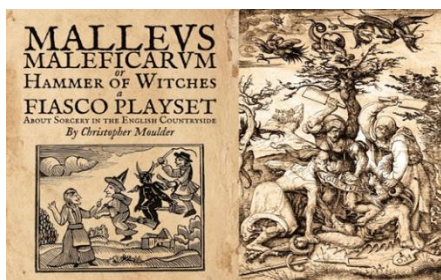

4.4 «Το κυνήγι των μαγισσών».

Εικόνα14

Δεν είναι τόσο απλό να υπολογιστεί ο αριθμός των γυναικών που θανατώθηκαν στην Δύση με την κατηγορία της μαγείας. Στις αρχές του 16^{ου} έως τα τέλη του 17^{ου} αιώνα στην Αγγλία λέγεται ότι το ένα τέταρτο όλων των ποινικών υποθέσεων ήταν δίκες μαγισσών. Το έτος 1532 η μαγεία στην Αγγλία καταδικαζόταν με θανατική ποινή. Από τα μέσα του 17^{ου} και κυρίως τον 18^ο αιώνα άρχισαν να μειώνονται οι δίκες των μαγισσών αφού πλέον δεν ήταν έγκλημα η μαγεία. Να τονίσουμε πως οι εκτελέσεις μέχρι τον 17^ο αιώνα ήταν μαζικές σε πολλές περιπτώσεις και όχι μεμονωμένες έτσι ώστε να εξαπλώνεται ο τρόμος και η αποτροπή στο να κάνουν το ίδιο και οι υπόλοιποι πολίτες. Πρωτύτερα, αναφέραμε πως υπήρχαν και άντρες μάγοι οι οποίοι έκαναν ανενόχλητοι τις θεραπευτικές και μαγικές πρακτικές τους όμως δεν εκτελούνταν όπως οι γυναίκες. Στην Αγγλία το 90% περίπου όσων εκτελέστηκαν για μαγεία ήταν γυναίκες και όχι άντρες.

Οι μάγισσες προέρχονταν κατά κύριο λόγο από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα της κοινωνικής πυραμίδας. Συνήθως, ήταν φτωχές αγρότισσες και αυτοί που τις κατηγορούσαν και τις οδηγούσαν σε δίκη ήταν άρχοντες της κοινότητας τους αλλά και κληρικοί. Στην πραγματικότητα οι γιατροί ήταν εκείνοι που «εξετάζαν» τις μάγισσες τις βασάνιζαν και στο τέλος τις καταδίκάζαν. Τα μέλη του κλήρου απλώς όριζαν το πρόβλημα, δηλαδή επέρριπταν τις κατηγορίες εις βάρος αυτών των γυναικών. Στην συνέχεια διάβαζαν τις κατηγορίες αυτές οι νομικοί και οι ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι προετοίμαζαν τις διαδικασίες της θανάτωσης. Ένα έργο που αποτέλεσε τομή της εποχής ήταν το «Σφυρί των Μαγισσών» στα λατινικά “Malleus Maleficarum” το οποίο γράφτηκε και εκδόθηκε το 1486 από δύο δομινικανούς μοναχούς με τα ονόματα Cramer και Sprenger. «Το Σφυρί των Μαγισσών» αποτελούνταν από τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος αντικρούονταν τα επιχειρήματα όσων υποστήριζαν πως δεν υπάρχει μαγεία, κάτι που εμπόδιζε τη δίωξή της. Στο δεύτερο μέρος αναλύονταν οι μορφές της μαγείας και οι συνταγές της, τα ξόρκια, οι θυσίες και η συνουσία με το Διάβολο και τις συμπεριέλαβαν στις ιεροεξεταστικές ανακρίσεις. Στο τρίτο μέρος και τελευταίο αναγράφονταν με κάθε λεπτομέρεια οι πρακτικές και τα μέσα

για τον εντοπισμό και την καταδίκη των μαγισσών μέσω των βασανιστηρίων, φυσικά, που αποτελούσαν τον βασικό τρόπο για να αναγκαστούν να ομολογήσουν τα θύματα. Αναφορικά κάποιες από τις ποινές του βιβλίου ήταν

Εικόνα 15 πρώτον πως αν ο κατηγορούμενος που επικοινωνούσε

άμεσα με τον Διάβολο και τον προσκυνούσε τότε η τιμωρία του ήταν ο θάνατος, δεύτερον πως σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος επικοινωνούσε έμμεσα με τον Διάβολο αποκεφαλίζόταν πριν από την καύση του και τρίτον πως αν ο κατηγορούμενος προκαλούσε ζημιά στους συμπολίτες του με τα μαγικά του φίλτρα τότε βασανιζόταν με καυτά σίδερα πριν καεί στην πυρά.

Αυτοί που κυνηγούσαν τις μάγισσες πήγαιναν από τόπο σε τόπο δίνοντας συμβουλές για το πώς να τις αναγνωρίσουν οι κάτοικοι. Όλοι όφειλαν να δείξουν υπακοή στον κυνηγό των μαγισσών να συνεργαστούν με τις προσταγές του και να καρφώσουν τις ύποπτες μάγισσες του τόπου τους. Σε περίπτωση που κάποιος δεν συμφωνούσε με όλο αυτό ή προσπαθούσε να βοηθήσει κάποια μάγισσα και αρνούνταν να συνεργαστεί αμέσως γινόταν και αυτός ύποπτος. Όμως ακόμα και το γεγονός ότι ήταν ύποπτοι, ακόμα τουλάχιστον, και όχι κατηγορούμενοι δεν τους άφηνε ελπίδες αθώωσης καθώς τα αποδεικτικά στοιχεία που χρησιμοποιούνταν στις δίκες ήταν ανυπόστατα και οι μέθοδοι απόδειξης της αθωότητας του θύματος συμπεριελάμβανε βασανιστήρια και σεξουαλική κακοποίηση ιδιαιτέρως στο γυναικείο φύλο. Όταν κάποιο άτομο είχε καταδικαστεί σε καύση ή απαγχονισμό υποχρέωση όλης της κοινότητας ήταν να βρίσκεται μπροστά σε αυτό το φρικαλέο σκηνικό. Προφανώς, και σε τέτοιες συνθήκες εκφοβισμού αν κάποιος πολίτης υποστήριζε τον κατηγορούμενο ή ενδεχομένως αν είχε άλλη άποψη, διαφορετική από την απόφαση που είχε πάρει το δικαστήριο, τότε αυτόματα κινδύνευε η ζωή του. Μέσα σε ένα κλίμα φόβου θυμού και εξευτελισμού ο κατηγορούμενος μπορούσε κάλλιστα να ρίξει κατηγορίες και σε άλλα άτομα όπως και αυτά τα άτομα σε άλλους. Έτσι καταλαβαίνουμε πως επρόκειτο για έναν φαύλο κύκλο ο οποίος κάθε άλλο παρά την χριστιανική αγάπη περιείχε. Για μετάνοια, φυσικά, δεν υπήρχε περιθώριο.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: Εικόνα14, <https://images.vice.com/vice/images/articles/meta/2016/09/25/oi-magisses-kathgorountan-ton-meseona-oti-eklevan-peh-kai-ta-kratousan-gia-katoikidia-1474846272.jpg>

Εικόνα15, <https://terrapapers.com/wp-content/uploads/2017/05/Malleus-Maleficarum-wallpurgism.jpg>

Maria Anastasiou, «ΟΙ ΜΑΓΙΣΣΕΣ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ»

RICHARD KIECKHEFER, «Η ΜΑΓΕΙΑ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ», εκδόσεις Κωστανράκη, 1990.

DIETER BREUERS, «Εις το Όνομα Τριών Δαιμόνων : Το Κυνήγι των Μαγισσών στον Μεσαίωνα»,
εκδόσεις Κονιδάρη, 2009.

4.5 Οι πιο γνωστές καταδίκες μαγισσών

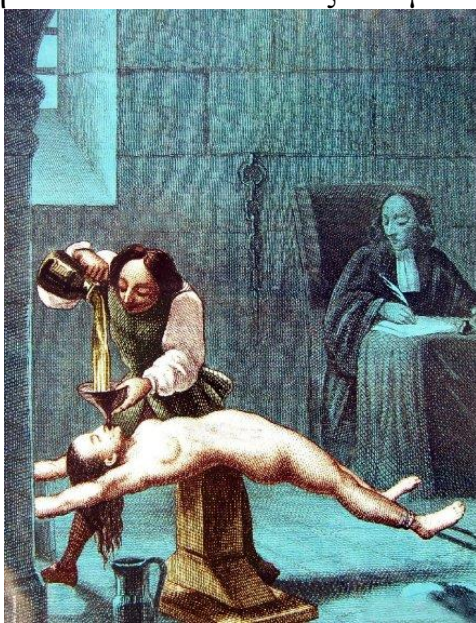
Ξεκινώντας με την αναφορά κάποιων μεμονωμένων εκτελέσεων μαγισσών μπορούμε να παραθέσουμε αναφορικά τις εξής πιο γνωστές περιπτώσεις. Αρχικά έχουμε την Ιωάννα της Λορένης η οποία πλέον αποτελούσε πρόβλημα για την Εκκλησία και το κράτος και καταδικάστηκε σε καύση με την πρόφαση πως ήταν Μάγισσα. Στην συνέχεια έχουμε την Bridget Bishop, ιδιοκτήτρια δύο καπηλειών που δικάστηκε ως Μάγισσα επειδή ντυνόταν προκλητικά. Την Sarah Wildes που κατηγορήθηκε για τον ίδιο λόγο από τον αδερφό του άντρα της, την Martha Corey επειδή ντυνόταν με παρόμοια ρούχα και υφάσματα όπως και οι Μάγισσες, τη Mary Eastey, νοσοκόμα και οικονομικά αυτόνομη γυναίκα άρα είχε μαζέψει λεφτά φτιάχνοντας ξόρκια και τέλος, την Elizabeth Howe με την κατηγορία ότι είχε κυριεύσει το σώμα της δεκάχρονης αδερφής της.

Εικόνα 16

Όσον αφορά τις ομαδικές καταδίκες μπορούμε να αναφέρουμε την υπόθεση της δίκης των μικροπωλητών. Αρχικά, πρέπει να επισημάνουμε πως η Αγγλία τις δεκαετίες του 1600 δεν βρισκόταν υπό την βασιλεία της Ελισάβετ αλλά του υποστηρικτή της ύπαρξης της μαγείας, τον Ιάκωβο Ι. Ήταν ένας βασιλιάς ο οποίος είχε εμμονή με την καταδίωξη των Μαγισσών και γενικότερα ήταν φανατικός υποστηρικτής της υποταγής του γυναικείου φύλου στον άντρα. Κατά την διάρκεια της βασιλείας του κυνήγησε πολλές οι οποίες θεωρούνταν ύποπτες ότι ήταν Μάγισσες. Είχε γράψει βεβαίως και ένα σύγγραμμα με τίτλο *Daemonologie*, το οποίο ερευνούσε και εξηγούσε στον αναγνώστη την κάθε λεπτομέρεια για την μαγεία. Μέσα στις πολλές δίκες που έκανε για την πάταξη της μαγείας ξεχωρίζει η δίκη των μικροπωλητών Μαγισσών. Την μία γυναίκα την έλεγαν Alizon και η κατηγορία της ήταν πως

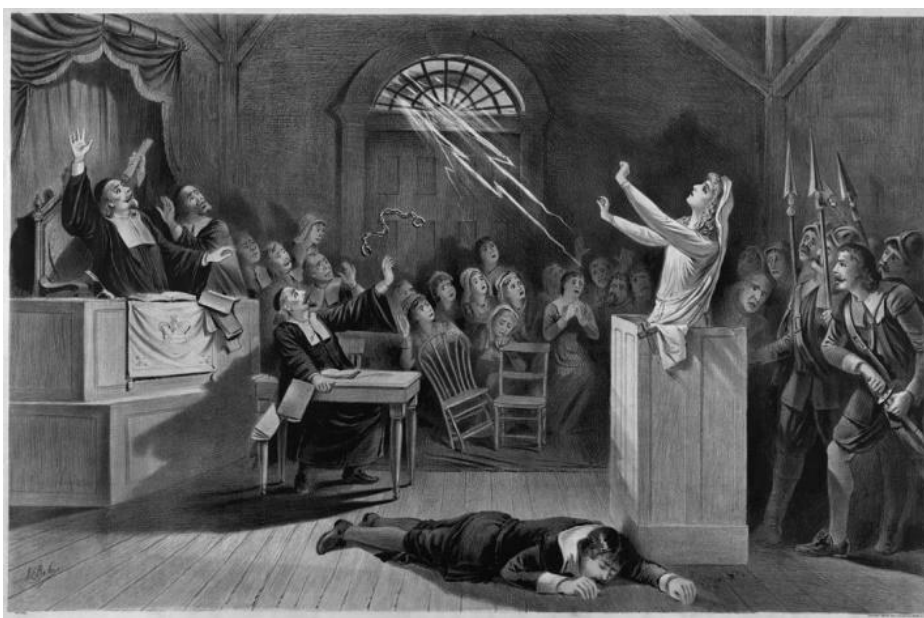
διαπληκτίστηκε με κάποιον άλλον μικροπωλητή και στο τέλος της φασαρίας του έριξε κατάρρα. Μερικές μέρες μετά ο άνθρωπος αυτός πέθανε και έτσι θεωρήθηκε πως η κατάρρα της έπιασε τόπο επειδή ήταν Μάγισσα και εξυπηρετούσε τον Σατανά. Τέτοιος βαθμός παραλογισμού επικρατούσε στον Μεσαίωνα. Στην συνέχεια η ίδια το παραδέχτηκε πως τον καταράστηκε και είπε πως και άλλα άτομα καταριόντουσαν δεν ήταν η μόνη. Μετά το πέρασμα δύο ημερών της δίκης κατηγορήθηκαν άλλα τρία άτομα για την ίδια υπόθεση. Ένα άτομο πέθανε πριν ολοκληρωθεί η υπόθεση (μόνο μέσα στο χρονικό διάστημα των δύο ημερών), ένα άτομο αθωώθηκε και τα υπόλοιπα έξι άτομα καταδικάστηκαν σε απαγχονισμό.

Εικόνα 17

Άλλη δίκη που έμεινε γνωστή μέσα στο πέρασμα των χρόνων ήταν η καταδίκη των Μαγισσών στο χωριό της Μασαχουσέτης Σάλεμ. Εκεί λοιπόν καταδικάστηκαν μέσα σε πολλές άλλες δίκες που γινόντουσαν στην περιοχή δύο κοπέλες, που κατηγορήθηκαν ότι πιάστηκαν να κάνουν έντονες κινήσεις διπλώνοντας τα κορμιά τους με ασυνήθιστο τρόπο και συγχρόνως βγάζανε κραυγές και ουρλιαχτά. Τα ονόματα αυτών των κοριτσιών ήταν Betty και Abigail. Κάποιο διάστημα αργότερα δεν ήταν δυνατή η ολοκλήρωση της δίκης καθώς συνελήφθησαν και άλλες γυναίκες με την ίδια κατηγορία (πως ήταν μάγισσες) οι οποίες κατά την διάρκεια της δίκης παρουσίαζαν επιληπτικές κρίσεις και σπασμούς, με αποτέλεσμα να κατηγορηθούν και για δαιμονισμό. Κάποιες γυναίκες αρνήθηκαν τις κατηγορίες όμως η μία χειροτέρεψε την κατάσταση καθώς κατηγορήσε και άλλα άτομα πως ήταν μπλεγμένα με την μαγεία και πως και η ίδια ήταν μάγισσα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να κρεμαστούν δύο κορίτσια, η Sarah Good και η Sarah Osborn, οι οποίες όπως προαναφέραμε είχαν αρνηθεί τις κατηγορίες που τους επέρριπταν, να λιθοβολήσουν έναν άνδρα και να κρεμαστούν άλλοι πόσοι.

Παρατηρούμε πως σε αυτήν την μαζική καταδίκη τιμωρούν και άντρες μάγους, κάτι ασυνήθιστο γιατί ο βασικός στόχος ήταν η εξαφάνιση του γυναικείου πληθυσμού. Ο κυβερνήτης της Μασαχουσέτης συνειδητοποίησε πως αυτό που γινόταν στο χωριό Σάλεμ ήταν καταστροφικό και είχαν χαθεί πολλές ανθρώπινες ψυχές αδικώς. Γι αυτό και πλέον υπήρξε η συγχώρεση και η μετάνοια, όχι απλώς η τιμωρία και η καταδίκη των κατηγορουμένων. Ακόμα πρόσφερε οικονομική βοήθεια και αποζημιώσεις στις οικογένειες των θυμάτων. Κάτι που πρέπει να επισημανθεί. Σχετικά με τους σπασμούς που επιδείκνυαν οι κατηγορούμενες. Τα άτομα αυτά όταν πήγαιναν να τα δικάσουν δεν ήταν σε καλή κατάσταση, προηγουμένως τα είχαν βασανίσει με απάνθρωπο τρόπο, προληπτικά για να ομολογήσουν μήπως όντως εμπλέκονταν με τις κατηγορίες που τους προσήψαν.

Εικόνα 18

Άλλη καταδίκη Μαγισσών έγινε στο χωριό Paisley, όπου μία εντεκάχρονη η Christian Shaw είχε δαιμονιστεί, και αυτό γιατί όπως είχε διαδοθεί στην πόλη του Paisley επειδή της έκαναν μάγια οκτώ περίπου άτομα. Αυτοί που είχαν δει το κορίτσι υποστήριζαν πως όταν έβηγε έφτνε κάρβουνα και τρίχες, καθώς και πως την είδαν να πετάει. Με τον καιρό διάρκειας της δίκης ο αριθμός των κατηγορουμένων αυξήθηκε στους τριάντα, και έτσι καταδικάστηκαν σε θάνατο (σταύρωση και έπειτα καύση) τέσσερις γυναίκες και τρεις άνδρες. Μόνο ένας άνδρας δεν ήθελε να βιώσει αυτών τον εξευτελισμό και αυτοκτόνησε. Η μία γυναίκα μάλιστα μετά από μία σειρά επάλληλων βασανιστηρίων πριν την θανατώσουν καταράστηκε όλη την πόλη. Αυτό πρέπει να θεωρηθεί κάτι αυτονόητο λόγο της ψυχικής και σωματικής κατάστασης της γυναίκας. Τα πράγματα στον Μεσαίωνα, οι προκαταλήψεις και οι αντιλήψεις που

επικρατούσαν ήταν εντελώς διαφορετικές σε σχέση με το σήμερα. Οι κάτοικοι των μεσαιωνικών πόλεων διακατέχονταν από τρόμο ακούγοντας κατάρες, υπήρξε ένας αέναος φόβος με το υπερφυσικό. Έτσι λόγω αυτής της κατάρας σφράγισαν τους τάφους των Μαγισσών, όπου μέσα είχαν την τάφρο τους σε δοχείο. Όταν αποσφράγισαν τους τάφους λέγεται πως η οικονομία και το εμπόριο της πόλη παρήκμασαν. Όπως είναι λογικό για τις αντιλήψεις της εποχής η οικονομική ύφεση αποδόθηκε στην αποσφράγιση των συγκεκριμένων τάφων.

Η καταδίκη η οποία εκτυλίσσεται το 1581 στο Trier έγινε το διάστημα που αρχιεπίσκοπος της περιοχής ήταν ο Johann von Schoneburg, γνωστός για τις τυραννικές μεθόδους που χρησιμοποιούσε. Όταν πήρε λοιπόν την εξουσία πρόσταξε να γίνει εκκαθάριση των εβραϊκών πληθυσμών της περιοχής, των Προτεσταντών αλλά και των Μαγισσών. Αυτή η διαταγή είχε ως αποτέλεσμα την εκτέλεση πάνω από 368 ύποπτων Μαγισσών από 22 χωριά. Ανάμεσα στους κατηγορουμένους βρισκόντουσαν και άνδρες δικαστές και καθηγητές.

Οι Pappeheimers ήταν μία οικογένεια πλανόδιων πολιτών που ζούσαν στην Βαυαρία το 1600. Το ίδιο έτος τους συνέλαβαν με αστοιχείωτες κατηγορίες, έτσι ο Δούκας της Βαυαρίας εκμεταλλεύτηκε την οικογένεια θέλοντας να τους κατηγορήσει για εγκληματικές πράξεις. Κατά την διάρκεια της ανάκρισης τα άτομα της οικογένειας βασανίζονταν έτσι ώστε να παραδεχτούν εγκλήματα και πράξεις που δεν έκανα για να σταματήσει ο βασανισμός τους. Κι αυτό έγινε για να τους κατηγορήσει για ληστείες και δολοφονίες. Στο τέλος του βασανισμού ο μικρότερος γιός της οικογένειας δεν άντεξε και αναγκάστηκε να ομολογήσει ότι όλοι στην οικογένεια ήταν μάγοι όπως και τα υπόλοιπα μέλη παραδέχτηκαν ότι μπορούσαν να πετάξουν πάνω σε ραβδί. Όπως μπορούμε να αντιληφθούμε δεν μπορεί να συλλάβει ο ανθρώπινος νους από τι βασανιστήρια πέρασαν αυτά τα άτομα για να παραδεχτούν αυτές τις ασυναρτησίες. Έτσι όλη η οικογένεια βασανίστηκε και ακρωτηριάστηκε δημόσια ενώ ο δεκάχρονος γιός της οικογένειας υποχρεώθηκε να κοιτάει την στιγμή που η οικογένεια του καιγόταν στην πυρά. Στο τέλος έκαψαν και το παιδί ζωντανό.

Το συμβάν που θα περιγραφεί καταγράφεται ως μία από τις πρώτες κατηγορίες μαγείας στην ιστορία της Ευρώπης. Η Petronilla de Meath και η Lady Alice Kyteler θανατώθηκαν στην Ιρλανδία με τις κατηγορίες του δαιμονισμού, της μαγείας και του φόνου. Ο επίσκοπος Ossory στο Kilkenny της Ιρλανδίας κατηγόρησε τις δύο γυναίκες ότι σκότωναν τους άντρες τους και με αυτών τον τρόπο πλούτιζαν. Η πρώτη

γυναίκα πέθανε στην πυρά και μετά από μία σειρά βασανιστηρίων αναγκάστηκε να παραδεχτεί πως μπορούσε να πετάξει πάνω σε σκουπόξυλο, ενώ η δεύτερη γυναίκα έσωσε τον γιό της πρώτης και σώθηκε.

Μία τελευταία γνωστή καταδίκη που θα παρατεθεί παρακάτω είναι η φρικιαστική υπόθεση ενός άνδρα, του Gilles Garnier. Ο συγκεκριμένος άνδρας έκανε κυνήγι παιδιών, δηλαδή με σκοπό να δώσει τροφή στην οικογένεια του σκότωνε παιδιά και τους τα πρόσφερε ως γεύμα. Υποστήριζε ότι το ένα από τα θύματα του ένα 10χρονο κορίτσι μεταμορφωνόταν σε λυκάνθρωπο και πως γι αυτό το σκότωσε και το πρόσφερε ως δείπνο στους δικούς του. Η τότε κοινωνία όμως αντί να τον εκτελέσει τον πίστεψε και έτσι οι εξαφανίσεις των παιδιών συνεχίστηκαν για πολύ καιρό. Ωσπου μετά από έτη συνειδητοποίησαν πως εκείνος σκότωνε και έτρωγε τα παιδιά της περιοχής. Είναι αδιανόητο για τις γνώσεις που έχουμε την σημερινή εποχή και την ηθική που διαθέτουμε όμως οι κάτοικοι της περιοχής πίστευαν ότι υπήρχε κάποιος λυκάνθρωπος ο οποίος έτρωγε τα παιδιά. Τέλος, ο άνδρας και η γυναίκα του κατηγορήθηκαν για λυκανθρωπία και για εξορκισμό και τους έκαψαν στην πυρά.

Υποσημειώσεις: Διονυσία Γιαλαμά, «Ελληνίδες Μάγισσες στην Βενετία, 16ος -18ος αιώνας», βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ.

Ν.ε.Καραπιδάκης, «Ιστορία της μεσαιωνικής Δύσης(5ος-11οςαιώνας)», εκδόσεις Αλεξάνδρεια (σελ.344-351).

Εμμανουήλ Ροΐδης, «Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα», ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΣΟΦΟΡΑΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ, εκδόσεις ΒΕΡΕΤΤΑ.

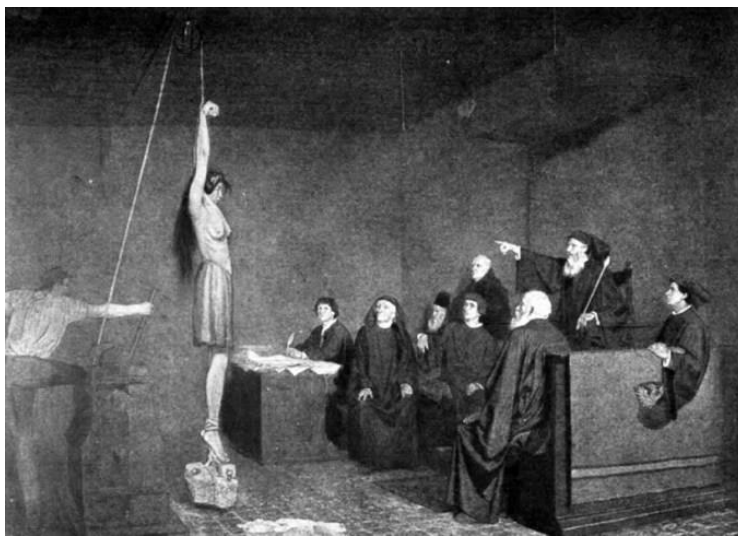
Jacqueq Le Goff, «Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΔΥΣΗΣ», εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ 1993.

Εικόνα16,<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTtT-3FDmGfNeMgmpLmVQV5RHM1xTfWiQJNgQ&usqp=CAU>

Εικόνα17,<https://vforvolos.espivblogs.net/files/2017/05/magisses8.jpg>

Εικόνα18,https://i1.wp.com/upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f9/Salem_witch2.jpg/1280px-Salem_witch2.jpg?w=1080&ssl=1

4.6 Ιερά Εξέταση

Εικόνα 19

Ο Πάπας Γρηγόριος ο Δ' το 1227 άρχισε να διορίζει ιεροεξεταστές με έργο τους να ψάχνουν για αιρετικούς και μάγισσες, ως εκείνο το έτος αυτό το έργο είχε ανατεθεί στους τοπικούς επισκόπους. Αυτό το σώμα των εκκλησιαστικών δικαστών που αποτελούνταν κατά κύριο λόγο από Δομινικανούς και Φραγκισκανούς μοναχούς, φρόντιζε και συμβούλευε τους επισκόπους, κατά κύριο λόγο, όμως, είχε μία σχετική αυτονομία. Οι δικαστές της Ιεράς Εξέτασης μπορούσαν κάλλιστα να ξεκινήσουν την διαδικασία καταδίωξης με δική τους πρωτοβουλία, δίχως να έχουν ένταλμα σύλληψης ή τουλάχιστον κάποια μήνυση για το άτομο που καταδίωκαν. Η ανάκριση που γινόταν από τους ιεροεξεταστές δεν απέκλειε τον βασανισμό και τον εκφοβισμό του υπόπτου, έτσι ώστε να αναγκαστεί να ομολογήσει. Το βιβλίο στο οποίο βάσιζαν και δικαιολογούσαν τις πράξεις τους οι ιεροεξεταστές ήταν το *Maleus Maleficarum* του 13^{ου} αιώνα που κατέγραφε όλες τις μορφές μαγείας που θα πρέπει να γνώριζε ο δικαστής κατά την διάρκεια της ανακρίσεως. Από τις αρχές της ίδρυσης του σώματος των ιεροεξεταστών, οι δικαστές εντόπισαν περιπτώσεις μαγανείας. Ο Πάπας Αλέξανδρος ο Δ' έγραψε το 1258 και το 1260 οδηγίες, λόγω κάποιων περιστατικών αποπροσανατολισμού των ιεροεξεταστών στις οποίες πρόσταζε τους ιεροεξεταστές να επικεντρωθούν κυρίως στην καταδίωξη της μαγείας και των εκπροσώπων της με αιρετικό χαρακτήρα. Ο Πάπας Ιωάννης ΚΒ συμφωνώντας με αυτήν την διακήρυξη επικεντρώθηκε στην καταδίωξη και στο κυνήγι ενάντια σε νεκρομάντεις και Μάγισσες. Μέχρι το τέλος του 14^{ου} αιώνα όλο και αυξάνονταν οι δίκες με την κατηγορία της μαγείας. Το αποτρόπαιο σε όλη αυτήν την κατάσταση δεν ήταν η καύση των Μαγισσών, αλλά όλα τα βασανιστήρια που είχαν προηγηθεί, καθώς και η κακοποίηση που είχαν δεχτεί τα σώματα αυτών των ατόμων πριν την καύση τους. Στην φωτιά εξάλλου το θύμα μέσα σε μισή ώρα έχανε τις αισθήσεις του από τις αναθυμιάσεις. Αν όμως υπήρχε δυνατός άνεμος το θύμα μπορούσε έως και

δύο ώρες να βασανίζεται μέσα στον καπνό, αφού οι φλόγες δεν ακουμπούσαν το κορμί του. Όμως τα θύματα ακόμα κι όταν ήταν δεμένα πάνω στα ξύλα για να τα κάψουν δεν μπορούσαν να μιλήσουν καθαρά μόνο κραύγαζαν και ούρλιαζαν κι αυτό γιατί είχε προηγηθεί μία πολύωρη διαδικασία βασανισμού που είχαν προστάξει οι ιεροεξεταστές, η οποία έκανε την γλώσσα του θύματος κομμάτια βάζοντάς της ανάμεσα από δύο πυρακτωμένα σίδερα. Όπως αντιλαμβανόμαστε η εικόνα που έβλεπε κάτω η υπόλοιπη κοινότητα για παραδειγματισμό ήταν άκρως ανατριχιαστική. Όμως το ταξίδι της κολάσεως δεν τελείωνε εκεί είτε ομολογούσε το θύμα είτε όχι. Αρκούσε απλώς μία ασταθής και αβάσιμη κατηγορία χωρίς στοιχεία ότι το θύμα ήταν μάγισσα ή αιρετικός για να το εξευτελίσουν και τέλος να τον αφήσουν να καεί ζωντανό.

Υποσημειώσεις:Εικόνα19,<https://i1.wp.com/www.postmodern.gr/wp-content/uploads/2016/07/garrucha.jpg?resize=679%2C484>

4.7 Σεξουαλικότητα και θηλυκότητα των γυναικών του Μεσαίωνα.

Εικόνα 20

Παρόλο που το κυνήγι Μαγισσών διήρκησε από τον 14^ο μέχρι τον 17^ο αιώνα (περίπου μέχρι το 1800), η θέση της γυναίκας δεν άλλαξε κατά πολύ καθώς η πατριαρχία συνεχίστηκε με αμείωτο ζήλο. Η χριστιανική σύνθεση του αρσενικού και του θηλυκού στον μεσαιωνικό κόσμο καταστράφηκε, ενώ επικράτησε η προπαγάνδα, η μισαλλοδοξία, ο σκοταδισμός, οι αναχρονιστικές απόψεις, οι προκαταλήψεις, η κακία και η υποτίμηση ως προς κάθε τι θηλυκό καθώς θεωρούνταν πως εμπεριείχε την αμαρτία μέσα του. Οι γυναίκες που ήταν θεραπεύτριες και μάντισσες

μέχρι να ξεκινήσει το λυσσαλέο κυνήγι για την εξολόθρευσή τους τύγγαναν σεβασμού ακόμα και φόβου σε πολλές περιπτώσεις, όμως αργότερα διώκονταν και θεωρούνταν βοηθοί του Σατανά. Έγιναν φρικιαστικά εγκλήματα ενάντια στην γυναίκα και καταπατήθηκε με τον πιο αποτρόπαιο τρόπο η γενετήσια αξιοπρέπεία της. Η σεξουαλικότητα της γυναικείας φύσης έγιναν συνώνυμα με την αμαρτία και την πονηράδα. Ακόμα και την μετέπειτα λαμπρή περίοδο της ευρωπαϊκής ιστορίας η γυναίκα παρέμεινε στην προηγούμενη θέση της. Έπρεπε να είναι υπό του ανδρός της, υπομένοντας τον εξευτελισμό και φέροντας εις πέρας τον βασικό σκοπό της, για τον οποίο είχε έρθει στην ζωή, για να κάνει παιδιά. Ελάχιστες γυναίκες τόλμησαν να χειραφετηθούν. Θεωρούνταν κατώτερο ον ακόμα και στην Αναγέννηση, ενώ η επιρροή που ασκούσε η Εκκλησία ακόμα και στους ευγενείς όχι μόνο στον λαό παρέμεινε αμείωτη. Ο ηθικός κώδικας αξιών της Εκκλησίας διαμόρφωσε το γυναικείο πρότυπο όπως πρόσταζε εκείνη με αποτέλεσμα να γίνονται διακρίσεις, με κατώτερες τις γυναίκες, φυσικά. «Το κυνήγι των Μαγισσών» ήταν το πιο εύκολο και αποτελεσματικό μέσο για να επικρατήσει ο κοινωνικός έλεγχος της πατριαρχίας και ουσιαστικά για να αποκλείσουν τον γυναικείο πληθυσμό από την πολιτική, την κοινωνική αλλά και την οικονομική ζωή της κοινότητας.

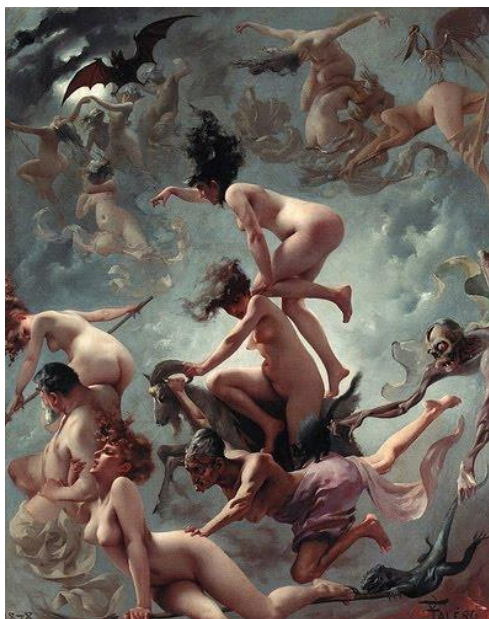

Εικόνα 21

Η φαντασία και ο φόβος του αντρικού φύλου για την γυναικεία σεξουαλικότητα ήταν και είναι απύθμενη. Ακόμα και στα αθώα λαϊκά παραμύθια αναφέρεται ακόμα και σήμερα η γριά κακιά μάγισσα που πετάει πάνω σε σκουπόξυλο το βράδυ ψάχνοντας θύματα. Η επιλογή της σκούπας δεν ήταν καθόλου τυχαία αφού η σκούπα θεωρούνταν το σύμβολο της γυναικείας οικιακής ζωής, αλλά έχει και σεξουαλικό ρόλο η επιλογή του σκουπόξυλου. Η σκούπα ήταν φαλλική έτσι ώστε με το καβάλημα της από την μάγισσα ήθελαν να συμβολίσουν την γυναικεία σεξουαλικότητα και την οικιακή ζωή των γυναικών που ξεφεύγουν αν

δεν μπει χαλινάρια από τους άνδρες. Και πιο συγκεκριμένα, στο βιβλίο «το Σφυρί των Μαγισσών» απαγορευόταν η σεξουαλική ελευθερία των γυναικών και δαιμονοποιούνταν ως σεξουαλικές σχέσεις με τον Διάβολο. Ως τεκμήρια για τον συσχετισμό αυτών των γυναικών με τον Σατανά εξεταζόταν γυμνό το κορμί τους για τυχόν σημάδια και ουλές. Οι κατηγορίες αυτών των γυναικών δεν βασιζόταν σε τεκμήρια αλλά σε παρανοϊκές και ακραίες υποθέσεις τυχάρπαστων ατόμων. Πολλοί από τους κατήγορους τους προέρχονταν είτε από άτομα του κλήρου, είτε ήταν γείτονες τους που δεν είχαν καλές σχέσεις, είτε από εργοδότες τους, είτε από γαιοκτήμονες, είτε από άντρες που τους αρνήθηκαν την σχέση ή την σεξουαλική επαφή. Γυναίκες οι οποίες πήγαιναν να καταγγείλουν ότι έπεσαν θύματα βιασμού ήταν απόλυτα σίγουρο πως δεν θα δικαιωνόντουσαν και θα τις έκαιγαν στο τέλος. Όσο για τους άντρες που τις βίαζαν υποστηριζόταν πως ήταν ενάρετοι χριστιανοί και πως βρίσκονταν υπό την επήρεια κάποιου δαίμονα ή πως τους μάγεψαν τα θύματα γιατί τους αρνήθηκαν την σεξουαλική επαφή μαζί τους. Οι χήρες οι οποίες διέθεταν περιουσία, οι ανύπαντρες και ειδικά τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια είτε γυναικών είτε ανδρών δεν γλύτωναν την καύση. Στο στόχαστρο της Ιεράς Εξέτασης, επίσης, βρίσκονταν και οι μαίες, αγρότισσες και οι θεραπεύτριες οι οποίες έφτιαχναν διάφορα βότανα για να απαλύνουν τον πόνο στις έγκυες αλλά και βότανα για την αντισύλληψη, άτομα που κατηγορήθηκαν από άλλα θύματα την ώρα που τα βασάνιζαν, οπαδοί παγανιστικών λατρειών, τετράχρονα παιδιά αλλά ακόμα και ζώα που κατηγορήθηκαν ως «δαιμονισμένα ζώα», όπως για παράδειγμα οι μαύρες γάτες, το οποίο δυστυχώς έχει αναβιώσει και σήμερα αλλά ως κακόγουστο αστείο, τουλάχιστον. Με την θανάτωση εκατομμυρίων μαύρων γάτων, κυρίως, δημιουργήθηκε και η πανούκλα που μάζιζε τον Μεσαίωνα, αφού αυξήθηκαν τα ποντίκια και οι αρουραίοι. Πολλά οικόσιτα ζώα έχασαν την ζωή τους. Μετά τις γάτες ακολούθησαν τα σκυλιά, τα γαϊδούρια, τα γουρούνια και οι αγελάδες. Όλα αυτά τα ζώα βασανίζονταν και θανατώνονταν με τις ίδιες πρακτικές που χρησιμοποιούνταν και στους ανθρώπους.

Από την αρχαιότητα οι θεότητες τις μυθολογίες που προάσπιζαν την ελεύθερη σεξουαλικότητα παρουσιάζονταν στον κόσμο ως σκοτεινές, υποχθόνιες και ως απειλή για την ανθρωπότητα. Κάποιες από αυτές κατά τα αρχαία χρόνια ήταν οι βάκχες, όπως η Κάλι, η Εκάτη, η Λάμια, η Μήδεια, οι γοργόνες, οι σειρήνες και οι σεληνιακές θεότητες. Παρουσιάζονταν συνήθως γυμνόστητες, να πίνουν αίμα σκοτώνοντας μικρά παιδιά και άνδρες, οι οποίοι με την σειρά τους παρουσιάζονταν γενναίοι κυνηγώντας τις με σκοπό να τις αφανίσουν για να επικρατήσει το καλό στον κόσμο, σώζοντας νεαρά κορίτσια που προσπαθούσαν αυτές

Εικόνα 22

οι μοχθηρές μάγισσες να ξεμυαλίσουν και να τις κάνουν να εγκαταλείψουν την συζυγική τους εστία και την χρήση τους στην αναπαραγωγική διαδικασία. Αυτές οι μάγισσες στην μυθολογία προσπαθούσαν με σατανικό και ξεδιάντροπο τρόπο να παρασύρουν ενάρετους και τίμιους άνδρες πριν τους σκοτώσουν για να πιούν το αίμα τους ή για να τους φάνε. Τέλος, οι σκοτεινές θεότητες αυτές σύμφωνα με την μυθολογία ζούσαν σε δάση, σε βουνά, σε ξέφωτα, σε ακτές ή μέσα στην θάλασσα.

Υποσημειώσεις:

Εικόνα20,<https://i.pinimg.com/236x/10/63/38/1063389b66c0f57fdbf6c0c9e701776d--soldiers-john-waterhouse.jpg>

Εικόνα21,https://2.bp.blogspot.com/-MgrlieRTWrw/XMnx8EdKXpI/AAAAAAAAA7-8/OBnKR5w_tRE5wjrv-

[LiBYsvufTjovivOgCLcBGAs/s640/58409427_133042617803730_2527075932605753071_n.jpg](https://2.bp.blogspot.com/-MgrlieRTWrw/XMnx8EdKXpI/AAAAAAAAA7-8/OBnKR5w_tRE5wjrv-LiBYsvufTjovivOgCLcBGAs/s640/58409427_133042617803730_2527075932605753071_n.jpg)

Εικόνα22,<https://2.bp.blogspot.com/-wT8f1YnIyoM/XMnwZTFzyOI/AAAAAAAAA7-w/0cEY2K1sD0kl8bw3cwAhdqyxAPhostULQCLcBGAs/s640/walpurgis.jpg>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική Βιβλιογραφία:

- 1) Ρίκα Μπενβενιστε, «Από τους Βαρβάρους στους Μοντέρνους κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής Δύσης, εκδόσεις ΠΟΛΙΣ (189-214).
- 2) Barbara Ehrenreich, «Μάγισσες, μαίες, νοσοκόμες. Η αποσιωπημένη ιστορία των θεραπευτριών», Deidre English.
- 3) Διονυσία Γιαλαμά, «Ελληνίδες Μάγισσες στην Βενετία, 16^{ος} -18^{ος} αιώνας», βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ.
- 4) Ν.ε.Καραπιδάκης, «Ιστορία της μεσαιωνικής Δύσης(5^{ος}-11^{ος}αιώνας)», εκδόσεις Αλεξάνδρεια (σελ.344-351)
- 5) Εμμανουήλ Ροΐδης, «Οι Μάγισσες του Μεσαίωνα», ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΣΟΦΟΡΑΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ, εκδόσεις ΒΕΡΕΤΤΑ.
- 6) Jacques Le Goff, «Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΔΥΣΗΣ, εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ 1993.
- 7) Ηλεκτρονική αναζήτηση: Detail from "Sextus Pompeius consulting Erichtho before the Battle of Pharsalia" by John Hamilton Mortimer
John Hamilton Mortimer - Flickr: John Hamilton Mortimer - Sextus Pompeius consulting Erichtho before the Battle of Pharsalia - Detail, Playing Futures: Applied Nomadology, 2012-01-05 21:10:08 , (30-8-21, 1:17)
- 8) Γεώργιος Ιωάννης Ζουγανέλης, «Ιστορία του Ελληνισμού τον Μεσαίωνα» Τόμος Α, Παπαζήσης, Ελλάδα, 2015, (αναζήτηση για την Μάγισσα Εριχθώ) Εριχθώ.
- 9) Γιαντσή- Ν. Μελετιάδη, «Μορφές γυναικείας δράσης περιθωριακού χαρακτήρα στη Δυτική Ευρώπη κατά τον ύστερο Μεσαίωνα: το κίνημα των beguinae», Θεσσαλονίκη, 2001.
- 10) Kieckhefer, Richard,. Magic in the Middle Ages, Cambridge 2016
Wagh L.S./Diehl D.P..Christendom and its discontents: exclusion, persecution and rebellion, 1000-1500, Κέιμπριτζ, 1996.
- 11) Palmer B.D., «Κουλτούρες της νύχτας: νυχτερινές περιηγήσεις στις ιστορίες παράβασης από τον μεσαίωνα μέχρι σήμερα», Αθήνα, 2000.
- 12) Ρεζίν Περνού (1909-1998), «Pour en finir avec le Moyen Âge», εκδόσεις Seuil, Παρίσι 1979, (κεφάλαιο 6 «La femme sans âme» που μιλά για την θέση της γυναίκας).

- 13) Sylvain Gouguenheim, «Regards sur le Moyen Âge», εκδόσεις Tallandier, Παρίσι 2009, κεφάλαιο 10 «Ces Femmes qui eurent le pouvoir», σελίδες 103-111.
- 14) Régine Pernoud «Aliénor d' Aquitaine», Albin Michel, εκδόσεις Payot, Παρίσι 1966.
- 15) Régine Pernoud «La Reine Blanche», Albin Michel, εκδόσεις Payot, Παρίσι 1972.

Βιβλιογραφία εικόνων:

- Εικόνα1, http://nyctophilia.gr/wp-content/uploads/2018/10/Burn_Witch_at_Stake_copy-300x300.jpg
- Εικόνα2, https://sites.google.com/site/kassianimusicappreciation/_/rsrc/1349102076303/test-and-quiz/Accolade.jpg?height=420&width=270.
- Εικόνα3, https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Frogerios.wordpress.com%2F2010%2F03%2F12%2F%25CE%25B7-%25CE%25B3%25CF%2585%25CE%25BD%25CE%25B1%25CE%25AF%25CE%25BA%25CE%25B1-%25CF%2583%25CF%2584%25CE%25BF%25CE%25BD-%25CE%25BC%25CE%25B5%25CF%2583%25CE%25B1%25CE%25AF%25CF%2589%25CE%25BD%25CE%25B1%2F&psig=AOvVaw2HpmFtASw4h6E2BRC_IzbC&ust=1630517173855000&source=images&cd=vfe&ved=0CAYQjRxqFwoTCOCd44Tk2_ICFQAAAAAdAAAAABA_D.
- Εικόνα4, https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/5899d53e6b8f5bbffd742979/1542709285497-YW26UOYREBW2P55F4I2M/N01543_10.jpg
- Εικόνα5, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Circe_Offering_the_Cup_to_Odysseus.jpg.
- Εικόνα6, https://www.mixanitouxronou.gr/wp-content/uploads/2016/09/landscape_ustv-outlander-s1ep11-2-1.jpg
- Εικόνα7, <https://www.rodiaki.gr/medias/2018/03/12/4f0a656b2f412c26ae8b18a99f88fa90.jpg>
- Εικόνα8, <https://www.tanea.gr/wp-content/uploads/2020/01/joan-of-arc-gettyimages-843192398-promo.jpg>
- Εικόνα9, <https://www.mixanitouxronou.gr/wp-content/uploads/2016/01/Inquisition-672x372.jpg>
- Εικόνα10, https://pbs.twimg.com/media/DL8aFy_X0AA8vFx.jpg
- Εικόνα11, http://www.mixanitouxronou.gr/wp-content/uploads/2014/01/pearofanguish.jpg_2
- Εικόνα12, <https://www.newsbeast.gr/image/s320x/file/files/1/2016/02/womascoe9.jpg>
- Εικόνα13, https://www.klik.gr/uploads_image/2018/02/09/p1c5tsgu2qug61ecj19ms3ri225_900.jpg
- Εικόνα14, <https://images.vice.com/vice/images/articles/meta/2016/09/25/oi-magisses-kathgorountan-ton-meseona-oti-eklevan-peh-kai-ta-kratousan->

gia-katoikidia-1474846272.jpg

Εικόνα15, <https://terrapapers.com/wp-content/uploads/2017/05/Malleus-Maleficarum-wallpurgism.jpg>

 Εικόνα16, <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTtT-3FDmGfNeMgmpLmVQV5RHM1xTfWiQJNgQ&usqp=CAU>

 Εικόνα17, <https://vforvolos.espivblogs.net/files/2017/05/magisses8.jpg>

 Εικόνα18, https://i1.wp.com/upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f9/Salem_witch2.jpg/1280px-Salem_witch2.jpg?w=1080&ssl=1

 Εικόνα19, <https://i1.wp.com/www.postmodern.gr/wp-content/uploads/2016/07/garrucha.jpg?resize=679%2C484>

 Εικόνα20, <https://i.pinimg.com/236x/10/63/38/1063389b66c0f57fdbf6c0c9e701776d--soldiers-john-waterhouse.jpg>

 Εικόνα21, https://2.bp.blogspot.com/-MgrIeRTWrw/XMnx8EdKXpI/AAAAAAAAA7-8/OBnKR5w_tRE5wjrvLiBYsvufTjovivOgCLcBGAs/s640/58409427_133042617803730_2527075932605753071_n.jpg

 Εικόνα22, <https://2.bp.blogspot.com/-wT8f1YnIyoM/XMnwZTFzyOI/AAAAAAAAA7-w/0cEY2K1sD0kl8bw3cwAhdqyxAPhostULQCLcBGAs/s640/walpurgis.jpg>